

GÖTEBORGS UNIVERSITET

LÄRARUTBILDNINGSNÄMNDEN

“We are in the business of freedom”

- Utbildning och empowerment i Kolkata

Oscar Broberg

Louise Evegren

Hanna Torén

Termin: HT-14

Kurs: LAU 395

Nivå: Avancerad nivå

Handledare: Signild Risenfors

Examinator: Clemens Cavallin

Abstract

With this ethnographic study we have sought to depict and analyze how Sari Bari works with education and skill training in order to help women out of prostitution in the Red Light Districts of Kolkata. We want to raise awareness and gain greater understanding of how to empower and educate people with difficult backgrounds by what we learnt from Sari Bari. The aim of this ethnographic study is to analyze how the women and the leadership within the organization perceive and talk about the education, which Sari Bari provides and whether it has empowered them or impacted their lives in any way. To achieve this aim we volunteered at Sari Bari for three weeks, where we did observations with addition of interviews, both formal and informal. Our observations and the women's articulations about education will be presented and analyzed by applying ethnography as a method and underlying theory. By analyzing observations and articulations done during our time at Sari Bari we want to contribute to a greater understanding and raise awareness of how important education is in order to gain empowerment.

During our time at Sari Bari we have primarily focused on two questions:

- In what way does the leadership and the women speak of the education offered through Sari Bari, in relation to Freire's 'pedagogy of the oppressed' and empowerment?
- What opportunities and difficulties are articulated about the organisations education, and how are these difficulties dealt with?

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: "We are in the business of freedom" - utbildning och empowerment i Kolkata

Författare: Oscar Broberg, Louise Evegren, Hanna Torén

Termin och år: Höstterminen 2014

Kursansvarig institution: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Handledare: Signild Risenfors

Examinator: Clemens Cavallin

Rapportnummer: HT14-1150-001

Nyckelord: Empowerment, utbildning, etnografi, Kolkata

Keywords: Empowerment, education, etnografi, Kolkata

Förord

Vi vill passa på att tacka Göteborgs universitet och adlerbertska fonden som möjliggjorde vår resa genom att tilldela oss ett varsitt stipendium. Vi vill också rikta ett stort tack till ledningen och kvinnorna på Sari Bari. Ni gav oss ett varmt välkomnande och vi är oerhört tacksamma för det. Till sist vill vi också tacka Signild Risenfors för hennes ovärderliga stöd och vägledning genom sina synpunkter och kommentarer.

Oscar Broberg, Louise Evegren och Hanna Torén

Innehållsförteckning

DEL I	5
INLEDNING.....	6
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	8
TIDIGARE FORSKNING.....	8
<i>Forskningsfältet</i>	9
<i>Empowerment och utbildning</i>	10
<i>World Education</i>	11
METOD.....	12
<i>Tillträde till fältet</i>	13
<i>Fältbeskrivningar</i>	14
<i>Etnografiska undersökningsmetoder</i>	16
<i>Fältanteckningar</i>	17
<i>Roll under etnografisk observation</i>	18
<i>Etiska riktlinjer</i>	19
TEORI.....	20
<i>Etnografi</i>	20
<i>Pedagogik för förtryckta</i>	21
CENTRALA BEGREPP.....	22
<i>Empowerment</i>	22
<i>Utbildning</i>	24
<i>Frihet och värdighet</i>	25
DEL II	26
RESULTAT.....	26
<i>Fält 1: Personalrummet</i>	27
<i>Fält 2: Språkskolan</i>	30
<i>Fält 3: Andra våningen</i>	35
<i>Sammanfattning av resultat</i>	39
DISKUSSION.....	39
<i>Hur talar ledningen och kvinnorna om den utbildning som erbjuds genom Sari Bari, i relation till frigörande pedagogik och empowerment?</i>	40
<i>Vilka möjligheter och svårigheter lyfts fram i arbetet med den utbildning som erbjuds och hur bemöter man de svårigheter som uppstår?</i>	44
DIDAKTISK REFLEKTION.....	46
KÄLLFÖRTECKNING.....	47
<i>Tryckta källor</i>	48
<i>Elektroniska källor</i>	49
BILAGA.....	49

Del I

Syfte och frågeställningar, tidigare forskning, metod, teori, centrala begrepp

“We believe that all slavery, sexual or otherwise, is an affront to the character of God” (Sari Bari, 2013a).

Inledning

Att gå igenom Kolkatas Red Light district är en omtumlande upplevelse. En man guidar oss på de ökända gatorna. Vi ser små affärer, män som tvättar sig på gatan, någon håller på att stycka en fisk. En moped tutar och vill komma förbi, en cykel lastad med byggmaterial tar sig långsamt fram. Efter en stund ser vi kvinnorna, de kvinnor som är sminkade annorlunda än alla andra, kvinnorna som arbetar i linjen, line workers kallas de, de står på rad utanför en bordell. Efter ett ögonblick har vi gått förbi dem, vår vandring fortsätter. Vi kommer fram till en organisation som ger dessa utnyttjade kvinnor ett annat jobb. Flera hälsar glatt på oss, "joi Jishu" säger de, ungefär "glädje i Jesus", andra säger "nomoshkar" som är den vanliga hälsningsfrasen på bengali.

Klockan tio på förmiddagen börjar arbetsdagen. Alla samlas i ett rum med betonggolv och fläktar i taket. Vi sätter oss ner på det hårda golvet och en okänd sång börjar sjungas. Ganska snart inser vi att det är en psalm. Sari Bari är en organisation byggd på kristna grunder, det märks inte överallt men blir tydligt under morgonsamlingarna. Efter några minuter tar Mark vid, han predikar på bengali, söker bekräftelse från åhörarna att de förstår vad han säger. När den korta predikan är slut börjar arbetet på riktigt, damerna sätter igång med olika arbetsuppgifter, de syr, lagar, kontrollerar, och paketerar. De verkar trivas på arbetsplatsen, de pratar och skämtar med varandra, delar på mat och tar en tupplur tillsammans efter lunch.

Kvinnorna som arbetar på Sari Bari har alla på något sätt skadats av sexhandeln i Indien, vissa mer än andra. Prostitution och trafficking är ett stort problem i Indien, miljontals kvinnor och flickor är i tvångsarbete och prostitution (U.S. Department of state, 2012, s. 203). Enligt USA:s *Trafficking in Persons Report* så har Indiens regering vissa problem med att uppfylla internationella standarder för att förhindra trafficking, dock arbetar den aktivt för att förbättras (ibid. s. 204). Dessvärre förekommer det mutor av tjänstemän och poliser som gör att dessa blundar för bordellverksamhet (ibid. s. 203-204).

Att det finns en sådan utspridd trafficking av kvinnor och barn i Indien har flera förklaringar. Förutom den redan nämnda korrruptionen så spelar den utspridda fattigdomen och kastsystemet en stor roll. Hundratals miljoner indier lever i svår fattigdom och har svårt att få tillgång till rent vatten, mat, sjukvård och utbildning. Det är förbjudet att diskriminera någon på grund av bakgrund och kast, men regeringen har inte lyckats få bukt med problemet (Regeringskansliet 2013, s. 1). Indien har ratificerat bland annat konventionen om

medborgerliga och politiska rättigheter, konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor och konventionen om barnets rättigheter, trots att alla dessa rättigheter finns så hindras stora delar av befolkningen från att ta del av dem på grund av låg utbildning eller diskriminering.

Våld och diskriminering mot kvinnor är särskilt vanligt. En anledning till detta är hemgiften som traditionellt betalas av kvinnans familj, hemgiften kan vara mycket dyr och leda till misstänksamhet och rivalitet mellan de familjer som förenas. Det förekommer också mycket våld i och utanför hemmet mot kvinnor. Dessutom har kvinnans låga status och hemgiften gjort att många föredrar att få pojkar, vilket har lett till en oproportionell skillnad mellan antalet kvinnor och män i Indien. Det går bara 940 kvinnor på 1000 män (The India Census, 2011). Indiska staten är medveten och har infört lagar som ska ge bättre skydd, men det är ett svårt problem att lösa (Regeringskansliet, 2013, s. 16f).

Mitt i denna blandning av kvinnoförakt och människohandel finns Sari Bari. Sari är den traditionella klädseln för gifta indiska kvinnor, och bari betyder hem. Sari Bari säger själva att de är mer än en organisation, mer än en arbetsplats, de vill vara en familj för dessa utsatta kvinnor. Sari Bari har funnits sedan 2006 och har sedan dess sökt kontakt med kvinnor fast i prostitution. Genom att bygga relationer och förtroende började kvinnor söka sig till Sari Bari för jobb. Det finns även andra organisationer i området som arbetar på ungefär samma sätt, det vill säga att de anställer kvinnor som är i prostitution, eller som är i riskzonen att hamna där, och hjälper dem att betala av skulder och hitta ett nytt boende.

Vi ansökte om att bli volontärer på Sari Bari och de ville gärna ta emot oss. Under tre veckor har vi deltagit i verksamheten på olika sätt. Delvis har vi hjälpt till i produktionen med olika praktiska uppgifter, men vi deltog även i de flesta lektioner som hölls. Vi var alltså aktiva deltagare i verksamheten, det gav oss olika öppningar att tala med de anställda. Dessutom intervjuade vi de som hade ansvar för administration och utbildning. Förutom att lära sig sy så får också kvinnorna under sin utbildning grundläggande språk- och skrivfärdigheter, samt grundläggande matematik. Många har inte fått med sig denna kunskap från sin uppväxt. Det är i huvudsak denna del av verksamheten vi vill undersöka. Vi vill undersöka hur Sari Bari använder utbildning för att hjälpa dessa kvinnor, dessutom vill vi veta hur kvinnorna själva uppfattar utbildningen. Det material vi får fram genom denna etnografiska studie kommer vi att undersöka utifrån frigörande pedagogik.

Syfte och frågeställningar

Syftet med vår fältstudie är att ge en bild av, samt analysera hur Sari Bari arbetar med utbildning och yrkesträning för att hjälpa kvinnor ur prostitution och stödja deras väg tillbaka till ett värdigt liv. Vi vill undersöka hur dessa kvinnor uppfattar och talar om den utbildning som de får genom Sari Bari och huruvida den har någon inverkan på deras liv. För att bemöta dessa frågor genomfördes observationer samt formella och informella intervjuer i form av spontana konversationer. Genom att analysera observationer och uttalanden som gjorts från vår tid på Sari Bari vill vi bidra till större förståelse och ökad medvetenhet om vikten av utbildning.

- Hur talar ledningen och kvinnorna om den utbildning som erbjuds genom Sari Bari, i relation till frigörande pedagogik och empowerment?
- Vilka möjligheter och svårigheter lyfts fram i arbetet med den utbildning som erbjuds och hur bemöter man de svårigheter som uppstår?

Tidigare forskning

2014 har utbildning och empowerment verkligen varit på tapeten. Nobels Fredspris gick till Kailash Satyarthi och Malala Yousafzay, båda har på olika sätt verkat för utsattas rätt till utbildning. Satyarthi har sedan 1980 arbetat för att frigöra barnarbetare i Indien (UNESCO, 2014). Nobelkommittén sade i sitt uttalande när de tillkännagav vinnarna att “This Nobel Peace Prize recognizes the power of education for peace” (UNESCO, 2014). Detta är en tydlig markering för utbildningens betydelse för att stärka och frigöra människor runt om i världen.

Så vad har sagts tidigare om utbildning och empowerment? Under den här rubriken kommer vi kort att gå igenom ett urval av forskningen som gjorts på området tidigare. Att göra ett urval är alltid svårt, så för att hitta relevant forskning har vi sökt på våra centrala begrepp i relation till utbildning i databaser. Här kommer vi presentera några undersökningar om vad som tidigare sagts om hur utbildning kan hjälpa marginaliserade personer ur sexhandel. Vi ska också visa hur vår undersökning kan bidra till forskningen.

Forskningsfältet

Vid en sökning på ordet empowerment i Google Scholar, en anpassad version av Googles sökmotor som enbart visar texter publicerade i ansedda publikationer och hemsidor, framkommer en mängd träffar som visar att begreppet används av olika institutioner och i olika sammanhang världen över. För att begränsa oss gjorde vi en sökning på ordet empowerment och såg vilka resultat som fanns på första sidan av Google. Att bara ta resultat från första sidan är ett sätt för oss att se vad som var mest omdiskuterat och som levt kvar, samtidigt som det är en rimlig avgränsning. Vi sökte i decennieintervall från 1970-talet fram till idag.

En sökning på empowerment begränsad till 1970-talet får vi endast 1020 träffar. Nästan alla träffar här handlar om svartas empowerment, ofta i en politisk mening. På 1980-talet har träffarna nästan gångrats med tio, antalet träffar är nu 10100. Under det här årtiondet verkar forskningen och debatten kring begreppet empowerment ha kommit igång. Flera artiklar talar om en empowermentprocess och olika teorier kring den. Nu får vi också flera träffar rörande empowerment och utbildning, varav flera handlar om Paulo Friere. Redan mellan 70- och 80-talet kan vi alltså se en förändring i användandet av empowerment, från ett i stor utsträckning politiskt ord till ett akademiskt begrepp med forskning och utbildning bakom.

På 1990-talet hoppar empowerment framåt igen, denna gång får vi 264.000 träffar. Under detta årtionde ser vi liknande träffar som fanns under 80-talet, alltså en akademisk diskussion kring empowerment. Empowerment börjar appliceras på allt fler områden, som arbetsmiljö, utvärdering, och multikulturalism. Under 2000-talet dubblas träffarna och vi landar på 499.000. Detta årtionde är präglad av en akademisk diskussion kring empowerment med ytterligare böcker om empowerment i teori och praktik. Dessutom hittar vi det första nordiska inlägget på Google Scholar, nämligen Ole Petter Askheim och Bengt Starrins bok *Empowerment i teori och praktik*.

Mellan 2010 till början av 2015 får vi 145.000 träffar på empowerment. Den akademiska diskussionen är närvarande även in i det senaste årtiondet, men i den här sökningen handlar endast en av träffarna om utbildning (dock är det den första träffen), och flera stycken handlar om socialt arbete. Generellt kan man säga att träffarna om empowerment kommit från amerikanska universitet och författare, men vi hittade ett verk från Norden och det fanns även flera från Asien.

Ett annat verktyg vi använt är Google Trends, det är en sökmotor som mäter hur populär ett visst sökord varit över tid och plats. Tyvärr finns bara data från 2004, men det kan ändå säga oss något om hur empowerment uppfattats över de senaste elva tio åren. Enligt Google

Trends var det som flest sökningar på empowerment år 2004, sedan var det en stadig minskning fram till 2008. 2008 var intresset mer än halverat jämfört med 2004, men efter det har sökningar på empowerment legat ganska stadigt ända fram till idag. Det har förekommit vissa toppar i samband med nyheter. Till exempel i mars 2010 var det ovanligt många som sökte på empowerment, detta i samband med att Hindustan Times skrev artikeln "A seat in Parliament is not empowerment, education certainly is".

Vi kan se att empowerment har ändrats över tid, men att det under de senaste årtiondena verkar ha stabiliserats. Från början var det i första hand ett politiskt laddat ord ofta kopplat till kampen om lika rättigheter. En period var det starkt förknippat med utbildning, inte minst den kritiska pedagogiken och Freire. På senare år förs en tydlig akademisk diskussion om empowerment, och en teoribildning har ägt rum. Nu för tiden är empowerment i första hand ett begrepp som används inom projekt riktade mot sociala missförhållanden, men det finns även en given plats för empowerment i utbildning.

Empowerment och utbildning

Det finns vissa skillnader i hur man använder sig av begreppet empowerment i verksamheter, dock har vi funnit vissa gemensamma drag hos de verksamheter som säger sig arbeta med empowerment. Dessa är att verksamheten ska ha som utgångspunkt att människor ska vara delaktiga i beslut, verksamheten ska arbeta mot orättvisor, och att förbättra villkoren för människor som lever under olika former av förtryck. Världsbanken beställde en stor undersökning om hur empowerment har fungerat för att hjälpa utsatta människor i olika sammanhang. Alsop, Bertelsen och Holland som utförde studien, kommer fram till att:

While it is increasingly clear that empowerment can play an instrumental role in improving development outcomes, more research is needed on the specific entry points. In terms of asset building and institutional reform, this means identifying which interventions are likely to have the highest impact on increasing choice and translating increased choices into improved outcomes (Alsop et al., 2006, s. 25).

Vi ser här att vi ligger ganska nära det som undersökningen fann om empowerment, alltså att empowerment oftast handlar om att få göra egna val och hur detta kan förbättra människors villkor. Dock noterar Alsop et al. att det krävs mer forskning på stora delar av området för att kunna förstå precis hur empowerment påverkar verksamheterna. Alsop et al. problematiserar både begreppet empowerment och dess implementering. Men de går ett steg längre och undersöker hur implementeringen har fungerat i fem länder. Forskarna till denna studien har

undersökt hur användningen av empowerment fungerat i praktiken, vad som är effektivt och vad som inte fungerar.

En stor del av studien handlar om utbildning. Det framkommer att utbildning ger goda förutsättningar för individer att utvärdera sin situation och se alternativa lösningar på problem (Alsop et al. 2006, s. 13). Som exempel visar de på ett utbildningsprojekt i Mexiko där Institute for Adult Education erbjuder utbildning till ungdomar som på olika sätt hamnat utanför skolsystemet. Studien visade att utbildning ger, förutom en utbildning, ett bättre självförtroende, och bättre verktyg för att undvika att bli utnyttjade i framtiden (Heinsohn, citerad i Alsop et al. 2006, s. 13).

Då Sari Bari också arbetar med utbildning för att utrusta kvinnorna med de verktyg de behöver för att göra sig fria från prostitution, få bättre hälsa och självförtroende är detta omfattande verk av Alsop et al. högst relevant för vår studie. Vi har tagit del av hur dessa forskare tagit sig an problem och möjligheter med termen och fenomenet empowerment och försökt skildra en annan bild av vad empowerment innebär för kvinnorna i Sari Bari, Kolkata. Alsop et al. har studerat empowerment i flera länder och på flera olika sätt. Studien har visat hur utbildning kan leda till empowerment, och hur kvinnor i olika sammanhang kan bli empowered. Men de har inte specifikt undersökt hur utbildning påverkar empowerment hos utsatta kvinnor. Den största skillnaden är dock att de undersökningar som ingår i Alsop et al. i huvudsak genomfördes med hjälp av enkäter och intervjuer, medan vår i huvudsak består av etnografiskt arbete.

World Education

Det finns många projekt i Indien som syftar till att hjälpa kvinnor ur sexhandel och andra svåra situationer med hjälp av utbildning. Till exempel har organisationen World Education utfört flera projekt, bland annat har de hjälpt kvinnor i stamområden med grundläggande läsning och matematik. World Education har även utfört liknande projekt i städerna; de har också arbetat med mikrolån (World Education, 2014). Ett av World Educations långtgående projekt är "Reaching and Educating At Risk Children", mer känt som "REACH India". De arbetade i fyra år i Indien, där sponsrade och utvecklade de icke-statliga organisationer som arbetade med utbildning för utsatta (U.S. Agency for International Development, 2008, s. 4). Fokus för projektet var att styrka dessa icke-statliga organisationer för att dessa skulle kunna sätta barn i skola. I sin utvärdering av "REACH India" finner U.S. Agency for International Development att resultatet av projektet varit gott, med en kraftig ökning av kvalitét på utbildning samt ett högt deltagande från barnen (ibid. s. 5s). De skriver sammanfattningsvis:

“REACH India has been a successful project. It has indeed made a difference in the lives of the vulnerable and at risk children it has reached” (ibid. s. 7).

“REACH India” är ett av World Educations mer väldokumenterade projekt. De har som sagt gjort många fler, men de är inte lika utförligt nedskrivna. I rapporten finns mycket data att inhämta: World Education har skrivit ner vilka de samarbetat med, hur mycket pengar som delats ut, vad pengarna använts till, och hur skolresultat förändrats år efter år. All denna information är mycket intressant, både allmänt men också för vår egen studie. Det vi tycker saknas är ett aktörsperspektiv. Vi vill leva och arbeta med kvinnorna på Sari Bari, prata med dem och se vad som händer på deras arbetsplats. För en kort period ville vi leva i deras värld. Då vi var mest intresserade av denna typ av observationer valde vi en etnografisk ingång för vår studie. Vårt fokus ligger på människorna, deras upplevelser, åsikter och känslor. I och med att statistik och personliga berättelser kompletterar varandra i forskning tyckte vi att en etnografisk studie på vårt område skulle bidra till forskningen som redan finns.

Metod

Detta är en etnografisk studie med data insamlad under tre veckors volontärarbete inom organisationen Sari Bari i Kolkata, Indien. Vi valde att samla in vår data via observationer samt informella och formella intervjuer. Eftersom vi hjälpte till i det dagliga arbetet fanns sällan möjligheten att dokumentera på plats, det gjorde vi istället på kvällen. Den ordinarie personalens och kvinnornas arbetsdagar pågick mellan klockan tio och nitton. Våra arbetsdagar pågick mellan klockan tio och sjutton och därefter återgick vi till vårt boende och kunde föra loggbok över dagens händelser. Sammanlagt utfördes en formell semistrukturerad intervju och en mängd informella intervjuer med ledning och kvinnor. Den formella intervjun genomfördes med Sari Baris utbildningsansvarige och dokumenterades på plats med hjälp av dator. De informella intervjuerna samt observationerna dokumenterades i efterhand inom några få dagar.

Vi vill poängtera att detta är en kvalitativ fallstudie och vi gör inte anspråk på att generalisera med våra resultat som underlag. Studiens resultat kan därmed inte ses som “sann” eller “falsk” data. Istället är det respondenternas uppfattningar och föreställningar som ligger till grund för studien med förhoppningen om att fånga in “deras tankevärld” (Esaiasson et al., 2007, s. 291).

Tillträde till fältet

Studien är förlagd i Indien, Kolkata och med organisationen Sari Bari som huvudfält. Sari Bari har fyra enheter i Kolkata. Vi inbjöds till att volontärarbeta på en av enheterna. Denna enhet bestod av två byggnader. På plats valde vi att utse tre fält, dels för att begränsa omfånget av vår studie, dels för att på ett enklare sätt strukturera vår insamlade data. Vi gav de trefälten namnen: "personalrummet", "språkskolan" och "andra våningen".

Vi hörde talas om organisationen Sari Bari genom bekanta och vårt första möte med dem var via deras hemsida. För att få tillträde till fältet hörde vi av oss till Sari Bari under sommaren 2014 och frågade om vi kunde få volontärarbeta hos dem och samtidigt samla in data till vårt examensarbete. Vi ombads att fylla i ett volunteer questionnaire vilket innebar att vi besvarade frågor kring t.ex. våra erfarenheter och syn på ledarskap. Ganska snart därefter fick vi besked om att vi var välkomna till Sari Bari i november 2014. November kom och vi fick vårt första faktiska möte med personalen och kvinnorna på Sari Bari. Den ordinarie personalen utgjordes av tre män och sex kvinnor som talade engelska och bengali och var från USA respektive Indien ursprungligen. Flertalet kvinnor var ursprungligen från området och talade framför allt bengali men i några fall även lite engelska. Av de som arbetade på denna enhet var cirka 25 kvinnor färdigutbildade och 15 kvinnor höll på med sin sex månader långa utbildningsperiod. Vi följde Hammersley och Atkinssons råd om att visa genuint intresse vid första mötet och var också noggranna med att hälsa på kvinnorna på deras hemspråk - bengali (2007, s. 80 ff). Vi fick ett varmt mottagande av personal och kvinnor. Ett annat råd, som vi förvisso var tvungna att följa på grund av Sari Baris regler, var klädsel. Detta råd med lämpliga kläder menar Hammersley & Atkinsson är viktigt för att kunna komma in i ett sammanhang, men att det också visar på att man har förståelse och respekt gentemot respektive kultur och tradition (2007, s. 66f). Vi klädde oss enligt Sari Baris önskemål, skjorta och byxor för Oscar, och långbyxor och trekvartsärmar för Hanna och Louise. Många leenden utbyttes och några av kvinnorna kramade om oss. Kvinnorna lyste upp när de fick höra att en av oss talade flytande bengali och förmodligen var det en bidragande faktor till det varma välkommandet. Hammersley och Atkinsson skriver:

Where the research is overt, as with gatekeepers and sponsors, people in the field will seek to place or locate the ethnographer within the social landscape defined by their experience. Some individuals and groups have little or no knowledge of social research; and, as we saw in the previous chapter, field researchers are frequently suspected, initially at least, of being spies, tax inspectors, missionaries, or of belonging to some other group that may be perceived as undesirable (2007, s. 63).

Då vi kom in som volontärer, något som kvinnorna var vana vid, så blev vi inte speciellt misstänkliggjorda. Men den största anledningen till att vi snabbt blev accepterade var att en av oss kunde bengali.

Ett mindre problem som vi stötte på var frågan om hur vi skulle bli bemötta utifrån vårt utseende. En fördel var att vi var två kvinnor och en man i forskargruppen. Hammersley och Atkinson menar att “the researcher cannot escape the implications of gender: no position of genderless neutrality can be achieved, though the implications of gender vary according to setting” (2007, s. 73). I indisk kultur kan det vara svårt att umgås över könsgränserna, dessutom har kvinnorna som arbetar på Sari Bari i många fall mycket dåliga erfarenheter av kontakt med män. Dock så gick det på det hela bra, även om Oscar hade det något svårare att få kontakt med kvinnorna på grund av att han är man. De ville till exempel inte skaka hand med honom.

Vi fick ganska direkt en genomgång kring organisationens bakgrund och nuvarande verksamhet av en ordinarie personal. I anknytning till det fick vi ett häfte på cirka 15 datorskrivna sidor som vi skulle läsa igenom och underteckna. Häftet innehöll förhållningsregler, ordningsregler och organisationens människosyn såsom passande hälsningsfraser, definitioner och begrepp de ville att vi skulle använda oss av när vi till exempel pratade om och med kvinnorna. Vi undertecknade häftet och började därefter arbeta ganska direkt med sysslor som behövde göras. Arbetet utfördes alltid i anknytning till våra utvalda fält, bland personal och/eller kvinnor.

Fältbeskrivningar

Hammersley och Atkinson redogör för att etnografiska studier har ägt rum på en mängd platser såsom i butiker, i gruvor, på fartyg, i operationssalar, i kyrkor, på bårhus och på offentliga barer - varje plats med sin unika uppsättning relationer mellan människor (2007, s. 63). Ett fält i etnografins mening är alltså området där studien utförs och kan syfta på en fysisk plats, en grupp människor eller ett begrepp. Helena Korp och Signild Risenfors påvisar i sin forskning *Etnografi i forskning och ungdomars vardag* att det etnografiska fältet har två sidor: en social och en diskursiv sida. Den sociala sidan handlar om att befinna sig i nuet bland människor och delta i deras vardagsliv. Den diskursiva sidan handlar om att lyckas skildra vad som sker på fältet för att sedan kunna tolka, analysera och skapa mening utifrån intrycken (Korp & Risenfors, 2013, s. 66). Vår studie är förlagd till en fysisk plats med försök att ta sig an etnografins båda sidor, den sociala och den diskursiva sidan.

På plats i Sari Baris lokaler, som utgjordes av två byggnader, utsåg vi tre fält där vi sedan befann oss större delen av vår arbetstid och samlade in data: "personalrummet", "språkskolan" och "andra våningen". Det utvalda "personalrummet" var ett av de tre personalrummen som fanns på Sari Bari. Unikt för detta personalrum var att det låg i direkt anknytning till två av rummen där kvinnorna satt och arbetade. Det fanns inga dörrar emellan personalrummet och arbetsrummen vilket bidrog till en öppen atmosfär. I dessa två arbetsrum satt kvinnor och sydde överkast av gamla saris vilket enligt den ordinarie personalen var Sari Baris mest komplicerade produkt att tillverka. Kvinnorna som satt i dessa rum hade slutfört och klarat utbildningen och var nu anställda och fick månadslön av Sari Bari. I personalrummet fanns två datorer och en liten fotohörna där alla produkter fotades inför försäljning. Även en hel del färdiga, inplastade produkter fanns i det lilla rummet, uppstaplade på en hög hylla eller nedpackade i väskor redo för export. På detta fält utfördes vår formella intervju samt några informella intervjuer med ledningen.

"Språkskolan" var platsen där all språk- och matematikundervisning hölls, vilket var på en av byggnadernas tak. På taket fanns ett litet "hus" med tre väggar, tak och betonggolv. Undervisningen hölls på en matta på golvet i det lilla "huset" på taket. Denna plats användes enbart till undervisning av olika slag: bengali - nybörjarnivå, bengali - avancerad nivå, engelska - nybörjarnivå, engelska - avancerad nivå, matematik - nybörjarnivå och matematik - avancerad nivå. På detta fält gjordes i första hand observationer av undervisningen som hölls.

"Andra våningen" låg under "språkskolans" golv. Våningen bestod av två rum med anknytande trapphus. Mellan rummen fanns inga dörrar och i de olika rummen tillverkades väskor i olika steg. I det ena rummet satt kvinnor på betonggolvet och sydde ihop bitar av saris som i framtiden skulle bli väskor. I det andra rummet fanns fyra symaskiner med tillhörande bord och stolar. Där sydde man ihop tygstyckena som kvinnorna i det andra rummet hade förberett. Ute i trapphuset satt oftast två kvinnor och gjorde kvalitetskontroll, sprättade och klippte bort överflödiga trådar. På "andra våningen" arbetade ingen ordinarie personal, kvinnorna arbetade där på egen hand med hjälp av en manager - en arbetsledare bland kvinnorna. Kvinnorna som arbetade i dessa rum var färdigutbildade och fick lön efter hur många väskdelar de tillverkade. På detta fält gjordes i första hand informella intervjuer med kvinnorna.

Beroende på vilka arbetssysslor vi fick under dagen satt vi i olika rum och arbetade. Vid vissa tillfällen satt vi tillsammans som forskargrupp, observerade i tystnad eller kommunicerade. Vid andra tillfällen satt vi enskilt i varsina rum. Ledning och kvinnor hade sina bestämda arbetsrum och därmed fanns möjligheten för oss att kontinuerligt återkomma

till samma grupp och på det sättet bygga upp ett förtroende. Ledningen talade oftast engelska med varandra och kvinnorna bengali. En av oss kunde tala med kvinnorna på deras hemspråk vilket gjorde det enklare att få kvinnornas förtroende, vilket i sin tur gjorde de spontana samtalen mer levande. Många spontana samtal utfördes även med ledningen men på engelska. Vi delade ut huvudansvar mellan oss i forskargruppen så att var och en hade ett huvudfält att fokusera på. Fördelningen mellan oss gjordes i försök att underlätta vår insamling av data, dels med tanke på att vi har olika språkfärdigheter dels med tanke på att det kan vara enklare att välkomna en ny person åt gången in i en gemenskap istället för tre personer på samma gång.

Etnografiska undersökningsmetoder

Inom etnografiska studier är det viktigt med olika benämningar på samtal. Mariella Niemi påvisar i sin forskning att det huvudsakliga skiljelinjen är om intervjuer och samtal är formella eller informella (2013, s. 180f). I denna studie används begreppen formella intervjuer och informella intervjuer eftersom begreppen har en överensstämmande innebörd med studiens tillvägagångssätt. De informella intervjuerna motsvarar en form av spontana samtal i ett socialt sammanhang och därmed förbereddes inga exakta intervjufrågor. Istället jobbade vi som forskargrupp i enlighet med etnografen Michel Agars metod "rich point" vilket innebar att vi med tid uppmärksammade olika teman som påverkade riktningen för vårt fortsatta arbete (Niemi, 2013, s. 185). I praktiken innebar detta att vissa händelser och samtal med personal och kvinnor ledde till nya intressanta synvinklar och funderingar. Vi valde att ta oss an dessa nya perspektiv och justerade på så vis riktningen för vårt fortsatta arbete.

Något som James A Holstein och Jaber F Gubrium tar upp i deras forskning är att människor vanligtvis tar mer än en roll vid en intervju. Miljön runt omkring har stor påverkan och kan göra att respondenten vågar säga mer eller mindre (1995, s. 33f). Ser vi till de informella intervjuerna mellan oss som forskargrupp och kvinnorna så märkte vi av att till exempel ledningens frånvaro gjorde att samtalen blev mer avspända och kvinnorna vågade uttrycka mer.

Den formella intervjun är semistrukturerad till sin form med förberedda intervjufrågor. Intervjufrågorna är skrivna med hjälp av *Metodpraktikans* intervjuguide och består av: uppvärmningsfrågor, tematiska frågor samt uppföljningsfrågor (Esaiasson et al., 2007, s. 298).

Fältanteckningar

Niemi visar att det finns forskning som tyder på att en etnograf bör anteckna på fältet för att inte förvränga resultatet i efterhand, men det finns även forskning som hävdar att antecknandet kan bryta mot normerna i det sociala sammanhanget och på så vis påverka deltagarna negativt (2013, s. 186). För oss som forskargrupp fanns en praktisk svårighet i att anteckna på fälten eftersom vi arbetade tillsammans med kvinnorna och att i det läget ta upp en anteckningsbok och börja anteckna kändes främmande och definitivt normbrytande. Vi förde istället loggbok i efterhand och försökte då beskriva situationerna som de var utan att förvränga detaljerna. Vårt material består alltså av fältanteckningar i form av loggböcker där vi i efterhand skrev ner observationer, konversationer och händelser. Utöver loggboken består materialet av anteckningar från ett antal intervjuer, både formella och informella. Syftet med vår analysmetod har varit att fånga ledningens och kvinnornas egna röster. Detta har vi gjort genom att läsa igenom vårt material flera gånger, diskuterat på plats och i efterhand för att urskilja vad som är relevant för vårt arbete. När vi bearbetat, kodat och analyserat våra anteckningar och diskuterat våra olika erfarenheter av Sari Bari har några centrala teman kommit på tal. Begrepp såsom utbildning och empowerment blev till exempel tidigt centrala teman utifrån vårt intervjumaterial och fältanteckningar.

Väl på fältet fann vi en svårighet i att tolka och analysera våra observationer och intervjuer eftersom den indiska kulturen skiljer sig från den svenska. För att ge några exempel så kan blottande anklar och hals i den indiska kulturen visa på att en kvinna är tillgänglig, något som inte överensstämmer med den svenska kulturen. Ett rött och ett vitt armband betyder att du är gift, och vid rörelse av en annan människas fötter står för underkastelse i Indien, något som heller inte praktiseras i den svenska kulturen. Det blir oerhört viktigt för en etnograf att ha god kunskap om kulturella och sociala koder för att lyckas tolka och analysera vad som sker på fältet (Walford, 2008). Kulturteoretikern och sociologen Stuart Hall bidrog med en nyanserad bild av hur budskap och information kan sändas och tas emot. Han menar att kommunikation är en "komplex struktur av relationer" - en kulturell eller social kodning kräver alltid en avkodning vilket bör ses som ett kritiskt och komplext moment (Stuart Hall, citerad av Poonam Pilai, 1992). Det blev uppenbart för oss som forskargrupp att vi inte var passiva mottagare av vad som skedde på fälten. När vi i efterhand diskuterade kring vad vi uppfattat på fälten märkte vi av att våra subjektiva tolkningar gjordes i förhållande till vår förförståelse. En av oss i forskargruppen hade stor erfarenhet sedan tidigare gällande den indiska kulturen vilket underlättade vid analyser av observationer och intervjuer. Vi förde många diskussioner mellan oss i forskargruppen gällande kulturkrockarna mellan indisk och

svensk kultur, fascinerades av likheter och skillnader och försökte ha ett öppet sinne vid våra fältobservationer. På grund av att vi hade olika förförståelse observerade vi olika delar. Hanna behärskar bengali och fick med sig fler och mer utvecklade samtal med kvinnorna, medan Louise och Oscars samtal med kvinnorna oftast bestod i ett "nomoshkar" eller "tomar nam ki?", vilket betyder "hej" respektive "vad heter du?". Dock öppnade vår begränsning upp för att mer läsa av kroppsspråk och tonlägen. Vi fick också uppleva att känna ett utanförskap som vi inte känt tidigare, att inte bli förstådda. Konversationer med ledningen fördes på engelska.

Roll under etnografisk observation

Ovan har förts en diskussion gällande till exempel svårigheterna i att tolka och analysera en annan kultur. Något ytterligare som bör beaktas är på vilket sätt rollen som forskare interagerar med omgivningen vid observation. Tidigare i historien fanns målet om att försöka vara den "osynlig forskaren" som likt en fluga på väggen observerar utan att interagera. Idag är inte denna roll längre eftertraktansvärd inom etnografien. Istället bör man se på forskaren som subjekt och fundera på hur man som forskare samspelar med omgivningen (Korp & Risenfors, 2013, s. 70). Är jag som forskare en "fullständig observatör" eller snarare en "fullständig deltagare"? (Esaiasson et al., 2007, s. 345). Vår forskargrupp antog utmaningen att befinna oss mellan dessa två roller. Vi var aktiva deltagare eftersom vi arbetade tillsammans med kvinnorna men passiva då vi ibland enbart lyssnade och avstod från att delta i dialogerna som fördes på fälten.

Vid observation som metod finns det anledning att fundera på orden validitet och objektivitet. *Metodpraktikan* rekommenderar att man som observatör använder sig av sunt förnuft med förståelse för att regelrätt data ska kunna "uppfattas på liknande sätt av flera individer", vilket också ökar validiteten (Esaiasson et al., 2007, s. 355). Som forskare bör man även vara varsam när det kommer till att tolka till exempel stämningar och känslor på fältet (Esaiasson et al., 2007, s. 355). Som forskargrupp arbetade vi tillsammans och observerade ibland samma situationer vilket underlättade tolkning och analys av fälten. Vid andra tillfällen valde vi att enskilt vara på varsitt fält för att lättare smälta in. Efter sådana tillfällen diskuterade vi i efterhand vad vi observerat i försök att eftersträva validitet och objektivitet. Våra tolkningar är naturligtvis subjektiva, dock har vi upplevt att våra diskussioner lett fram till att vi kunnat släppa viss överflödigt data och även bidragit till att vi gjort färre feltolkningar när det gäller den indiska kulturen.

Etiska riktlinjer

Redan vid första kontakten med Sari Bari berättade vi om vårt syfte med besöket: att samla in data till vår studie och att volontärarbeta. Vi var också öppna med att berätta om vad studien handlade om. Att få ledningen och de som kunde engelska att förstå vad vi gjorde var inga problem, de tyckte det var roligt att vi ville skriva om dem. Dock var det lite mer problematiskt att förmedla vår avsikt till damerna som arbetade på golvet. Många av dem hade ingen erfarenhet av skolan, och dessutom mycket dåliga erfarenheter av att bli observerade. Vi löste detta så gott vi kunde genom att lära känna dem och förklara bit för bit varför vi var där. Hammersley och Atkinsson förklarar problemet på följande sätt:

even when operating in an overt manner, ethnographers rarely tell all the people they are studying everything about the research. There are various reasons for this. One is that, at the initial point of negotiating access, the ethnographer her- or himself often does not know the course the work will take, certainly not in any detail. But even later, once the research problem and strategy have been clarified, there are reasons why only limited information may be provided to participants. For one thing, the people being studied may not be very interested in the research, and an insistence on providing information could be very intrusive. Equally important, divulging some sorts of information might affect people's behaviour in ways that will invalidate the research (2007, s. 210f).

Från början var det svårt att veta exakt vad det var vi skulle observera, alltså blev det svårt att berätta för våra respondenter exakt vad det var vi gjorde. Dessutom kan det bli tröttsamt för alla parter om man försöker förklara varenda detalj om arbetet. Detta var något vi upplevde hos damerna på Sari Bari, de var inte speciellt intresserade av vår undersökning, de tyckte att vi och våra familjer var ett mycket mer intressant ämne.

Hammersley och Atkinsson tar också upp vilka problem som kan uppstå under en etnografisk observation. De menar att när någon blir observerad kan det skapa oro eller ångest hos de man observerar, speciellt om de redan är i en utsatt situation (2007, s. 266). Detta problem undvek vi genom att först lära känna damerna och ledningen så att de kände sig trygga. Dessutom fanns det en stark gemenskap på Sari Bari så de kvinnor som tidigare varit utsatta hade flera goda vänner och en gemensam trygghet. Vi kände att vi ganska snabbt blev accepterade och att de inte kände sig oroad eller stressade över att vi var där.

Sari Baris ledning menade att all information som går att hitta på deras hemsida är offentlig och därmed finns ingen anledning att anonymisera sådan information. De gav oss också papper att läsa igenom och skriva under med förhållningssätt och tystnadsplikt. I dessa

papper var det ett stort fokus på att hålla adressen till Sari Bari hemlig, detta för att anställda där skulle kunna känna sig trygga från tidigare kontakter. En annan viktig aspekt var tystnadsplikt kring de anställdas privatliv. Vi är förbjudna att tala om vad de anställda heter, var de bor, och deras ekonomi. Vi fick inte under vår tid ta kort där. Detta är också ett sätt för Sari Bari att skydda sina anställda från lånehajar och andra kontakter från sexhandeln som kvinnorna inte längre vill träffa. Alla dessa krav har vi naturligtvis efterföljt.

Hammersley och Atkinsson tar upp flera exempel där publiceringen av etnografiska studier lett till negativa konsekvenser för respondenterna. I dessa fall verkar det ofta ha funnits en brist på anonymisering och eftertanke hos forskarna. De hade givit en allt för tydlig bild om var de var, men också givit detaljer om vissa framstående personer så att de kunde identifieras (Hammersley & Atkinsson, 2007, s. 266). Vi vill förstås undvika denna problematik och inte ge de anställda på Sari Bari ytterligare saker att oroa sig för. Därför har vi, enligt god forskningssed, råd från vetenskapsrådet, och en stor respekt för Sari Bari, noggrant anonymiserat respondenternas namn, bakgrund och ekonomi, lokalens plats, och de anställdas boende (Vetenskapsrådet, 2011, s. 68).

Teori

Studiens resultat är analyserade i förhållande till etnografi som teori. Som komplement används Freires frigörande pedagogik, "pedagogik för förtryckta". Nedan presenteras de två teorierna.

Etnografi

Begreppet etnografi har sitt ursprung i de grekiska orden *ethnos*, som betyder folk/nation och *grafein*, som betyder skriva. Det primära syftet med etnografiska studier är alltså att "skriva om folk" (Korp & Risenfors, 2013, s. 62). Etnografien har sitt ursprung i sociologin, socialantropologin och etnologin men har idag spridit sig till andra vetenskapsgrenar, till exempel pedagogiken och utbildningsvetenskapen. Under senare tid har etnografien avmystifierats från att ha varit en metod för undersökningar av kulturer långt borta, gjorda av ivriga forskare i hopp om att lyckas analysera en främmande och kanske exotisk kultur. Idag är det vanligare att etnografien används för att undersöka vardagsliv i kulturer eller subkulturer i västvärlden (Johansson, 2009, s. 5-6). Etnografien bör inte ses som en metod eller som en teori utan som flera. I *Manifesto for Ethnography* för Willis och Trondman en intressant

diskussion om hur man bör se på och använda sig av etnografin. De menar att etnografi kan beskrivas som:

...en familj av metoder som innebär direkta och varaktiga sociala kontakter med människor och att skriva om dem på sätt som bygger på att man respekterar, registrerar och representerar den komplexa mänskliga erfarenheten, åtminstone på dess egna villkor (Willis & Trondman, 2000, s. 5).

Vidare diskuterar Willis och Trondman etnografi utifrån fyra olika punkter. För det första varnar de för att "överteoretisera" eftersom teorier kan mörklägga perspektiv som vi annars skulle fått syn på i vår etnografiska undersökning. Dessutom har inte teorier något egenvärde i sig. För det andra poängterar Willis och Trondman att människor från olika sociala grupper ska få göra sig hörda, dessutom bör etnografen ha ett kritiskt öga till maktrelationer på fältet - vilket är den tredje punkten. Den fjärde och sista punkten behandlar kulturella processer inom institutioner och hur man som etnograf bör intressera sig för hur till exempel normer, värderingar och språk skapas och upprätthålls (Willis & Trondman, 2000, s. 7-11).

Denna studie angriper dessa punkter på följande vis. I förhållande till punkt ett har i första hand etnografi använts som teori med tillägg av en lärandeteori, pedagogik för förtryckta, vilket är en form av frigörande pedagogik. När det kommer till punkt två har vi valt att göra vår formella och våra informella intervjuer med människor från olika sociala grupper, till följd av detta har vi även tittat på vilka maktrelationer som finns på fälten. Detta synliggörs i att både ledning och kvinnor får göra sig hörda i studien, därtill diskuteras maktförhållandena dem emellan. Studien är framför allt förlagd till organisationen Sari Bari och undersöker dess utformning av utbildning och syn på lärande. Därmed bearbetas Willis och Trondmans fjärde punkt angående kulturella processer och till exempel upprätthållandet av normer och värderingar.

Pedagogik för förtryckta

Men förtryckta människor, som nedsänkta i sin verklighet, upplever sig lika ofria som djuren, kanske än mer ofria. "De förtrycktas pedagogik" strävar efter att göra dem till äkta människor, få dem att dyka upp ur nedsänktheten till kritisk betraktelse av sin verklighet, till vilja och förmåga att ändra den (Freire, 1976, s. 28).

Freire menar att en kunskapssyn inte ska förmedlas utan skapas i interaktionen mellan människor (1976, s. 26). Den äkta människan är aktivt skapande och fri - en

människosyn som i grunden överensstämmer med västerländsk marxism, existentialism och kristendom (1976, s. 28-29). Freires teorier frambringades ur en fattig brasiliansk kontext där Freire fann att människors okunnighet ledde till förtryck. Hans arbete kom att kretsa kring att "förvandla de förtryckta från passiva objekt till att bli medvetna subjekt" (Hedegaard, 2005, s. 4). Freire tryckte till exempel på vikten av att läsa, eftersom den kunskapen möjliggör ett kritiskt medvetande till rådande samhällsstrukturer (Hedegaard, 2005, s. 4). Enligt Freires lära är passivitet och anslutande till orättfärdiga samhällsstrukturer av ond karaktär. Däremot är det av god karaktär att försöka förändra samhället till att bli mer humant genom deltagande i revolution (Freire, 1976, s. 27). Att bli en fri äkta människa är alltså till det inre och yttre en aktiv process och kan därmed sägas stå i kontrast med den till det inre aktiva och till yttre passiva process som når befrielse enligt österländsk människosyn och religion såsom hinduism, buddhism och taoism (Freire, 1976, s. 29). Pedagogiken eftersträvar i korta ordalag empowerment, egenmakt, hos människan. För att denna pedagogik ska infrias krävs dock av människan att hon har tilltro till sin förmåga att förändra och att hon aktivt försöker (Hedegaard, 2005, s. 4). I denna etnografiska studie analyseras resultatet framför allt i relation till Per-Anders Tenglands definition av empowerment. Vidare diskussion om begreppet följer i nästkommande kapitel.

Centrala begrepp

Empowerment

Empowerment är ett ord vi ständigt stött på under tiden vi gjort vår undersökning. Det är ett ord som förekommer och används mycket av anställda på Sari Bari. Då termen empowerment är så förekommande inom organisationen hänvisar vi till litteratur kring detta. I följande avsnitt se närmare på hur vi använder empowerment och hur det definieras. Det finns flera användningsområden för begreppet empowerment och det finns även olika åsikter om hur och varför empowerment som begrepp bör användas.

Ett av Sari Baris uttalade mål är att ge kvinnorna som de anställer en möjlighet till empowerment, själva skriver de så här: "We believe in the empowerment of women and their families through education and positive fair-wage employment experience" (Sari Bari, 2013a). Nationalencyklopedin definierar empowerment, egenmakt på svenska, på följande

vis: möjlighet för individen att (i större utsträckning) själv ta ansvar för sitt liv och sin situation och med motsvarande inskränkning av samhällets ansvar (2014a). Oxford English Dictionary säger detta om empowerment: “having the ability or confidence to control one's life or circumstances, esp. as gained from an awareness of or a willingness to exert one's rights; self-confident, independent” (2014).

Per-Anders Tengland ger ett tämligen uttömmande svar på hur empowerment kan definieras i sin artikel “Empowerment: A Conceptual Discussion” (2008). Den definition Tengland använder (han argumenterar att det finns flera) som är närmast vår är “Empowerment as the Ability to Control One’s Life” (ibid. s. 82). Han menar att en förändring ökar empowerment endast om personens förmåga eller möjlighet att styra sitt eget liv ökar (ibid. s. 82). Vidare säger Tengland att det finns sex områden som är viktiga för de flesta att ha någon form av kontroll över, dessa är: hälsa, boende, arbete, relationer, fritid och värden (ibid. s. 82). Dessa områden är i vissa fall överlappande och bör ses i ett vidare perspektiv, alltså innefattar till exempel arbete inte endast förvärvsarbete utan också arbete i hemmet och utbildning. Tengland menar att det är nödvändigt att inte tala om kontroll över vad som helst som empowerment, utan att begränsa begreppet till positiv förändring av faktorer som är viktiga för alla människor. Detta för att empowerment annars tappar sin betydelse och till slut helt enkelt skulle betyda förändring, om empowerment blev så brett skulle det kunna missbrukas. Som exempel säger Tengland att arbetsgivare eller politiker skulle kunna införa negativa förändringar och kalla dem för empowerment.

Tengland diskuterar hur empowerment kan definieras och användas på ett positivt sätt, men en del kritik mot begreppet har kommit upp. Ett exempel på sådan kritik är Maria Bursells “If empowerment is everything, maybe it’s nothing” (2012) där hon argumenterar för att empowerment blivit ett modeord som i mångt och mycket tappat sin mening. Hon skriver vidare:

Angående populismen som idag omger begreppet, menar Dugan att empowerment ofta tenderar att verka för det som det vill verka mot. Istället för bemyndigande blir resultatet snarare en form av omyndigförklarande genom att dem som äger makten ger makt till de maktlösa och härav blir de maktlösa offer för makttilldelarnas välvilja. Således hamnar de i en tacksamhetsskuld istället för att få egenmakt (ibid. s. 5).

Detta kan naturligtvis bli problematiskt, men Bursell kommer till slut fram till att empowerment har blivit ett begrepp som är så brett att det i mångt och mycket tappat sin mening. Men att empowerment, använt på ett bra sätt, ändå har en förmåga att fungera som

“en inspirerande drivkraft” (ibid. s. 53). Dock så faller Bursells argument något om man applicerar Tenglands kriterier på empowerment.

Ett svar på vad empowerment är: möjligheten för en enskild individ att själv påverka riktningen för sitt eget liv. Men som med så många begrepp så finns det svårigheter med en enkel definition. För omfattningen av vår uppsats har vi valt att använda Tenglands tankar om empowerment, alltså att det inte handlar om vilken förändring som helst, utan en ökning av kontrollen över sin hälsa, boende, arbete, relationer, fritid och värden (Tengland, 2012, s. 82).

Utbildning

Sari Bari trycker på vikten av empowerment för kvinnorna, detta vill organisationen hjälpa till med genom att erbjuda utbildning. När man talar om empowerment och utbildning är det svårt att inte tala om Freires arbete med frigörande pedagogik. Om detta skriver Hedegaard:

Tom Heaney (1995) menar att det var Freire som utvecklade empowerment genom sin frigörande pedagogik, vars konsekvens blir empowerment. Den frigörande pedagogiken och empowerment stödjer ömsesidigt varandra. Kännetecknande för empowerment ur ett freirianskt perspektiv är att tonvikten ligger på kollektivet snarare än på individen och att målet är kulturell transformation framför social anpassning. Individuell frigörelse på bekostnad av kollektivet ses som en akt av förtryck. Personlig frihet och individuell utveckling kan enbart ske på ömsesidig basis. Makten skall fördelas och kollektivet skall tillsammans skapa styrka och mening i en gemensam vision, med sikte på sann och äkta demokrati. (Hedegaard, 2005, s. 5)

Vi skriver denna uppsats med fokus på den utbildning som sker inom ramarna för Sari Bari. Begreppet utbildning är liksom empowerment hämtat från fältet Sari Bari. Vi vill se hur utbildningen utförs och med vilka mål. Vi vill veta varför de lär ut det de gör och hur de gör det, vi tittar på det genom den frigörande pedagogiken. Thomas Tydén har formulerat ett antal frågor man kan analysera utbildning med, bland annat menar han att det kan vara intressant att se hur man inom en organisation ser hur forskning påverkar undervisningen (2003, s. 120). Tydén tar upp en annan viktig fråga, nämligen den om varför man ska lära överhuvudtaget. Han säger att “Frågan om varför man behöver lärande är sällan besvarad mer än på ett övergripande och ytligt plan”, och att det ofta skulle behövas en mer utförlig analys (ibid. s. 106f). Detta är viktigt inom frigörande pedagogik där utbildningens varför besvaras med en strävan efter kollektiv rättvisa och demokrati.

Tydén menar vidare att en organisation måste reflektera över vilka värderingar som prioriteras och sedan anpassa sin utbildning efter dem. Efter detta bör mål sättas upp och

utefter dessa mål kan man avgöra vilken kompetens som är nödvändig för deltagarna (ibid. s. 109). Också den här frågan blir central inom frigörande pedagogik då det inte bara är utbildning i sig som är viktigt, utan också kollektivt empowerment. Detta tvingar en organisation som sysslar med utbildning att tänka på hur man uppnår empowerment.

Det är alltså viktigt för organisationen att veta var man vill komma med sin utbildning, detta är något vi kommer att utforska närmare. Under de första sex månaderna man är anställd får man delta i en utbildning som innefattar “sewing, reading, writing, math, mental health awareness, budgeting, nutrition and play” (2013b). Dessutom ger Sari Bari ekonomiskt stöd till kvinnornas barn så att de kan gå i skola.

Frihet och värdighet

“We are in the business of freedom” sa en av de anställda till oss. Hon ville poängtera att Sari Bari inte är ett företag bland alla andra, den sociala aspekten och kvinnornas frihet sätts i första rummet. De skriver på sin hemsida att: “We believe in the right to freedom for all persons. We believe that all slavery, sexual or otherwise, is an affront to the character of God. We believe that women who have been prostituted can have freedom from the sex trade.” (2013a). De har en enkel syn på frihet, de vill att kvinnorna ska få göra ett eget val utan att behöva bli påverkade av sitt liv i prostitution.

Förutom friheten att välja så arbetar Sari Bari också mot diskriminering: “We believe that dignity must be given to all persons regardless of sex, race or social status. Sari Bari will work to restore the stolen dignity of women who have been prostituted” (2013a). Som vi såg i inledningen är det dessa faktorer som är de som leder till mest diskriminering och förföljelse i Indien, därför verkar det rimligt att Sari Bari tar upp just dessa.

Del II

Resultat och analys, diskussion, didaktisk reflektion

“Wisdom provides safety, just as money provides safety. But here’s the advantage of wisdom. It guards those who have it” (New International Version, Ecclesiastes, 7:12).

Resultat

I följande kapitel kommer resultat från intervjuer och observationer att redogöras och analyseras utifrån det ledningen och kvinnorna sagt, tidigare forskning samt utifrån de

teoribildningar vi valt att ha som fokus. Åsikter som ledning och kvinnor uttryckt kommer att återges som referat eller citat. Namnen på kvinnorna är fingerade för att behålla anonymiteten. Även citaten är till viss del modifierade då de är översatta från bengali eller engelska. Det översiktliga upplägget för resultatdelen är först att presentera observationer och artikuleringer som gjorts i samband med intervjuer, därefter kommer dessa att analyseras utifrån tidigare forskning och valda teorier. Resultaten presenteras och analyseras i förhållande till de utvalda fälten "personalrummet", "språkskolan" och "andra våningen".

Fält 1: Personalrummet

I personalrummet och i anknytande arbetsrum fanns ett påtagligt lugn och stämningen var oftast god. Kvinnorna satt på golvet och sydde överkast, konverserade med varandra och nynnade ibland på någon melodi, Ana från ledningen satt på golvet med en laptop i knät och Sugaar från ledningen på en stol vid en stationär dator. Vid några tillfällen satte jag mig i den lediga stolen bredvid Sugaar för att prata. Vid ett tillfälle talade vi om hur kvinnorna hittar till Sari Bari:

[Sugaar]: Innan organisationen hade växt sig stark gick de anställda ut i området och försökte bygga upp relationer och förtroende för att kvinnorna skulle våga komma till Sari Bari och börja arbeta istället för att jobba på gatan. Nu sprids information om Sari Bari ryktesvägen. Kvinnorna som nu arbetar på Sari Bari bor fortfarande kvar i området och har därmed också vänner i området som fortfarande arbetar som prostituerade. När kvinnorna kommer till Sari Bari får de bland annat lära sig att sy. Managern följer utvecklingen av kvinnornas lärande och deras olika färdigheter leder senare till att de får sy produkter av olika svårighetsgrader. Är man till exempel väldigt skicklig får man sy överkast, queen size eller king size (Sari Bari, personalrummet, informell intervju, 2014-11-18).

Sugaar gav oss en sammanfattande bild av hur Sari Bari arbetat från start. Vid ett senare tillfälle fick vi en mer djupgående beskrivning i en formell intervju med Sari Baris utbildningsansvarige, Rebecka. Rebecka har varit en del av Sari Baris verksamhet nästan från start och är den person som har huvudansvaret för hur utbildningen för kvinnorna utformas. Hon intygar att det tog tid att bygga upp ett förtroende bland kvinnorna i "The Red Light District". Under fem års tid, innan verksamheten startade igång, höll sig grundarna till Sari Bari i området för att lära känna kvinnorna och bygga upp relationer. När Sari Bari väl slog upp dörrarna till verksamheten litade tillräckligt många kvinnor på grundarna att de kunde tro att Sari Bari var ett bättre alternativ än arbetet som prostituerad (Sari Bari, personalrummet, formell intervju, 2014-11-14). Till följd av efterforskning av vad indisk lag säger gällande prostitution förstod vi att situationen är komplex. Rebecka bekräftar våra funderingar:

[Rebecka]: Det är komplext. Prostitution i Indien är olagligt i det offentliga, men lagligt privat. Men det är verkligen inte svart-vitt. Kvinnorna ses som kriminella och det är enbart de som säljare och inte köparna som åker fast. Mutor förekommer, både för att inte åka in och för att komma ut snabbare (Sari Bari, personalrummet, formell intervju, 2014-11-14, översatt av Louise Evegren).

Mutorna adderas till kvinnornas lån och många av kvinnorna som kommer till Sari Bari har lån med skyhöga räntor. Rebecka funderar tyst en liten stund och säger att hon inte vet hur mycket hon borde prata om lagen. Vi går därför vidare och pratar om vilka som är de största utmaningarna. Rebecka uttrycker att de trauman kvinnorna bär på försvårar flera saker, däribland kvinnornas inläring. Dessutom är flera av kvinnorna bärare av sjukdomar, såsom HIV, och har därmed hög infektionsrisk och smittas lättare även av mindre infektioner. För att inte infektioner ska spridas på Sari Bari skickas man hem direkt om man till exempel har feber. Infektionsrisken och säkerhetsåtgärderna gör att några av kvinnorna ofta saknas på arbetet och därmed minskar produktionen. Rebecka återkommer till förtroendefrågan och berättar att kvinnornas traumatiska erfarenheter även gör att det fortfarande är en stor utmaning att få kvinnornas tillit och förtroende, trots att de träffats under flera år:

[Rebecka]: Well, the greatest challenges on the business side is getting the right supply of materials. Cashflow is difficult too. It's not easy making a quality product. On the whole, our biggest challenge is probably working with women with deep trauma.

[Intervjuare]: How does it show?

[Rebecka]: It comes up in different ways. They have trust issues. A lot of pressure on them, an internal weight. Most of them come from unhealthy relationships (Sari Bari, personalrummet, formell intervju, 2014-11-14).

En av Sari Baris socialarbetare, Marina, berättar för oss att även hon upplevt att det tagit tid att få kvinnornas förtroende. Under tiden vi var på plats utförde hon en årlig rapport med en mängd frågor gällande till exempel hälsa, trivsel och arbetsförhållanden. Marina berättar att hon gjorde en likadan rapport förra året men att hon nu förstått att den inte var pålitlig. När hon utförde fjolårets rapport var hon ganska ny på jobbet och i efterhand har hon förstått att kvinnorna inte vågade svara sanningsenligt eftersom de inte hade förtroende för henne. "De litade inte på mig" säger hon. Marina är spänd och glad över årets rapport som hon upplever är av högre reliabilitet (Sari Bari, personalrummet, informell intervju, 2014-11-14).

Kvinnor som är över 17 år, som arbetar i sexhandeln eller är i riskzonen för att hamna där är välkomna att ansöka om utbildning och arbete hos Sari Bari. När en kvinna har visat intresse för organisationen får hon komma på intervju. Sedan följer ledningen upp med besök i kvinnans hemmiljö och ser över hennes socioekonomiska situation. Ytterligare intervjuer görs med några av kvinnans bekanta för att få reda på om hon är seriös med sitt önskemål om att lämna gatan. Har kvinnan lån sedan tidigare hjälper Sari Bari kvinnorna att betala av dessa när utbildningen är avklarad, dock får kvinnorna betala tillbaka pengarna när de blivit anställda hos Sari Bari men med en låg månadskostnad och utan ränta. Flera av kvinnorna som kommer till Sari Bari har lån med mycket hög ränta sedan tidigare och har därför stora svårigheter att betala av lånen på egen hand. Sari Bari hjälper dessutom till att täcka kostnader för att kvinnornas barn ska kunna gå i skolan. På Sari Baris hemsida poängteras att organisationen inte köper kvinnorna ut ur sexhandeln. De ekonomiska bidragen är en förutsättning för att kvinnorna ska kunna bli fria från skuld (2013b).

Ledningen talade oftast engelska med varandra och kvinnorna bengali. Ibland utbyttes fraser på bengali mellan ledning och kvinnor vilket vi uppfattade gällde antingen arbetssysslor eller skämtande. En person i ledningen bidrog med mycket prat och skratt och verkade också vara den person kvinnorna ropade på i första hand om de behövde hjälp med något. Personen var nästan alltid på språng men tog sig ändå tid till att prata med kvinnor, personal eller instruera oss volontärer. Vi fick ofta hjälpa till med att paketera färdiga produkter och satt då i samma rum som kvinnorna som sydde överkast. Vi märkte av att de ofta noterade hur vi utförde uppgiften, hur vi till exempel vek överkast eller filter innan de skulle paketeras eller hur vi hanterade skräp. Kvinnorna uppmärksammade oss vänligt på hur produkterna skulle vikas för att det skulle bli korrekt. De visade var vi skulle slänga skräp och påpekade att vi skulle slänga överflödigt material undan för undan så att skräp inte skulle bli liggandes på arbetsytan. Kvinnorna var också snabba med att ge oss en centimetertjock matta att sitta på om de såg att vi satt direkt på golvet, förmodligen för att vi skulle få sitta mer bekvämt. För kvinnorna verkade det vara mer väsentligt att vi satt på mattan och arbetade än att färdiga produkter eller tyger låg på mattan. Till skillnad från den svenska kulturen är det vanligt att man sitter på golvet i Indien, framför allt i hemmen. Som nämndes i inledningen vill Sari Bari vara mer än en organisation, de vill vara en familj och ett nytt hem (bari) för kvinnorna. Detta förstärks i hur lokalerna ser ut. Rummen är små, man sitter på golven och arbetar, väggarna är klädda med mängder av bilder, en bild på varje kvinna som arbetar på Sari Bari och några bilder på tillställningar man haft tillsammans, kvinnor och ledning. En ur ledningen berättade för oss att när en kvinna blir anställd hos Sari Bari tas ett foto av henne, bilden ramas in och

sätts sedan upp på väggen. Med denna gest vill Sari Bari visa att kvinnan nu är en del av Sari Bari-familjen. Man firar även en mängd frihets-födelsedagar varje år. Den dagen kvinnan först kommer till Sari Bari och startar sin utbildning blir hennes nya födelsedag som sedan firas varje år med tårta. Födelsedagen står för ett nytt liv i frihet (Sari Bari, informell intervju, 2014-11-10).

Fält 2: Språkskolan

Sari Baris mål är att kvinnorna under de sex utbildningsmånaderna skall lära sig att sy, men också erfa baskunskaper i läsning, skrivning och matematik. Utbildningen består också av gruppterapi för att behandla och förebygga psykisk ohälsa, såväl som grundläggande budgetering, näringslära och fritid. Ett av Sari Baris uttalade mål är att skänka kvinnorna som de anställer empowerment (2013a). När Tengland definierar empowerment nämner han sex områden som är viktiga att ha någon form av kontroll över: hälsa, boende, arbete, relationer, fritid och värden. Dessa områden är i vissa fall överlappande och bör ses i ett vidare perspektiv. Arbete kan till exempel också stå för utbildning eller arbetet i hemmet. Tengland tillägger att det är viktigt att begränsa begreppet till positiv förändring av faktorer som är viktiga för alla människor (2008, s. 82). Empowerment enligt Tengland är att ha möjligheten att själv påverka dessa sex områden i positiv bemärkelse.

Under Sari Baris utbildningsmånader får de kvinnorna som värvats en lärlingslön för sina heltidsstudier, det är inte mycket men tillräckligt för att trappa ner sitt forna yrke i "the line". Utbildningen är en stor omställning för kvinnorna och är mycket krävande då omfattningen av kunskapsförmedling är mycket bred. Fältet språkskolan var platsen där all språk- och matematikundervisning hölls, på bastmattor på golvet i ett litet hus på en av byggnadernas tak.

Majoriteten av kvinnorna som jobbar på Sari Bari gick aldrig i skolan under sin uppväxt. Av de femton som nyligen påbörjat utbildningen var elva kvinnor analfabeter. Fyra kvinnor hade fått någon form av utbildning under sin uppväxt, varav några av dem kunde läsa konversationsbengali och skriva lättare meningar. Utbildningen i fältet språkskolan var av olika slag: bengali - nybörjarnivå, bengali - avancerad nivå, engelska - nybörjarnivå, engelska - avancerad nivå, matematik - nybörjarnivå och matematik - avancerad nivå. Kvinnor som tidigare inte hade gått i skolan läste endast matematik på nybörjarnivå och bengali på nybörjarnivå med målet att bland annat kunna skriva sitt namn. Kvinnor som hade gått i skolan, eller visade sig kunniga inom matematik, kunde läsa och skriva bengali fick gå de avancerade kurserna samt engelska utefter förmåga.

Under vår tid på Sari Bari välkomnades vi att närvara under all sorts utbildning som hölls. Efter en kort tid frågade de om Hanna, som talar bengali, också kunde undervisa i avancerad bengali. Hon antog utmaningen. Louise och Oscar la istället fokus på engelskundervisningen. Under den formella intervjun med Rebecka, Sari Baris utbildningsansvarige, och under den faktiska undervisningen fick vi ta del av hur utbildningen var utformad och fungerade i praktiken. Rebecka beskrev under den formella intervjun hur kvinnornas erfarenheter styr undervisningen.

[Rebecka]: Beroende på deras erfarenheter och kunnande placeras de i nybörjargrupp eller avancerad. Nybörjargruppen startar med alfabetet och lär sig bokstäver och deras ljud. När det kommer till språkinläringen jobbar vi mycket med repetering och memorering. Jag är inte övertygad om att det är det bästa sättet men det känns som det är vad som fungerar just nu. Matematiken startar på liknande sätt, vi lär ut hur man skriver siffror och grundläggande räkneregler inom matematiken. Den vidare utformningen av undervisningen görs beroende på deltagarnas framsteg (Sari Bari, personalrummet, formell intervju, 2014-11-18, översatt av Louise Evegren).

Två personer ur ledningen undervisade i engelska, Kristie i engelska - nybörjarnivå och Tes i engelska - avancerad nivå. Under tiden vi var på plats läste två kvinnor på nybörjarnivå och en på avancerad nivå. Innan första lektionen satte vi oss ned för att prata om hur undervisningen går till. Kristie berättar att hon utgår från en engelsk lärobok som kvinnorna har varsitt exemplar av. Hon visar oss läroboken som snarare är ett häfte med mycket bilder och textluckor som ska skrivas i av kvinnorna. Vid vissa tillfällen använder Kristie läroboken, vid andra tillfällen skapar hon eget material. Hon menar, liksom Rebecka, att det är viktigt att undervisningen och materialet är utformat efter kvinnornas befintliga kunnande och vad de är i behov av att kunna i framtiden. För kvinnorna är det till exempel av vikt att kunna berätta om sin familj, menar Kristie.

[Intervjuare]: Vilka är de största utmaningarna när det kommer till att lära ut i det här sammanhanget?

[Kristie]: Kvinnorna har lärt sig exakta fraser och lärt sig att berätta om sin familj, på ett tydligt plan. De kan berätta om hur många syskon de har, att de har en mamma och en mormor till exempel. Så om du skulle fråga dem något som har med familjen att göra, till exempel "What's your family like?" så skulle kvinnorna kanske berätta om hur många syskon de har, fastän frågan syftar på något annat.

[Intervjuare]: Hur kommer det sig?

[Kristie]: De känner igen ordet familj och ger dig ett memorerat svar. Det är svårt att nå djupare än så (Sari Bari, Språkskolan, informell intervju, 2014-11-25, översatt av Louise Evegren).

Rebecka understryker att undervisningsmetoderna kanske inte är de bästa men att de fungerar. Hon verkar ha tillit till Kristie och de andra ur ledningen som får utforma undervisningen på egen hand. I Kristies uttalande är det oklart om hon kritiserar undervisningsmetoderna på Sari Bari men det är tydligt att hon anser att memorering av exakta fraser leder till språkförbristningar. Under engelskalektionen observerar vi hur Kristie ibland låter kvinnorna repetera exakta fraser, andra gånger ber hon kvinnorna att svara utifrån sig själva. Vid vissa tillfällen stannar hon upp och hjälper kvinnorna att uttala orden med rätt frasering, vid andra tillfällen låter hon det vara och fortsätter. Kristie använder sig framför allt av frågor och svar i sin undervisning. Hon frågar till exempel "What is that?" och pekar på en av kvinnornas huvud. Kvinnan svarar "This is my head". Kristie pekar sedan på sitt huvud och frågar "What is this" varpå en kvinna svarar "That is your head". Kvinnorna vet att Kristie inte bara vill ha ett ja eller nej och svarar därför med hela meningar (Sari Bari, språkskolan, observation, 2014-11-18).

Under Tes lektion i avancerad engelska används repetering och memorering som undervisningsmetoder på ett tydligare sätt. Tes menar att kvinnan hon undervisar har ett stort ordförråd och ett välutvecklat skriftspråk men svårt för att kommunicera. Därför kretsar lektionerna främst kring kommunikation och meningsbyggnad.

[Tes]: Hur mår du?

[Puja]: Jag mår inte bra.

[Tes]: Varför?

[Puja]: Jag...känner...(tvekande)...väder...

(Sari Bari, språkskolan, observation, 2014-11-18).

Tes tittar på Puja med frågande blick och lägger huvudet på sned. Puja försöker igen. Orden kommer inte fram den här gången heller. Tes frågar på bengali vad hon vill säga. Puja förklarar på bengali varpå Tes översätter och ber Puja repetera. Sedan frågar Tes igen:

[Tes]: Hur mår du?

[Puja]: Jag mår inte bra.

[Tes]: Varför?

[Puja]: Jag mår inte bra på grund...väder.

[Tes]: Av...

[Puja]: Jag mår inte bra på grund av väder.

[Tes]: Av vädret.

[Puja]: Jag mår inte bra på grund av vädret.
[Tes]: Bra! Skriv ner det i din anteckningsbok.
(Sari Bari, språkskolan, observation, 2014-11-18).

Puja skriver ner meningen i sin anteckningsbok utan problem. Tes ber henne på bengali att utveckla och berätta var hon har ont. Puja stapplar på orden och får så småningom ut orden "back hurts". Tes hjälper henne att göra en fullständig mening med begreppen. Sedan ber hon Puja att skriva ner hela meningen i anteckningsboken. Tes är noggrann med att Puja uttalar orden med exakt rätt frasering och låter henne repetera meningen tills det blir korrekt. Under lektionerna används inga läroböcker. Tes utformar undervisningen helt efter Pujas framsteg och behov och väljer att lägga tid på att låta Puja öva på att kommunicera och skriva ned användbara meningar i sin anteckningsbok.

Som tidigare nämnt blev Hanna tillfrågad om hon ville undervisa i avancerad bengali, vilket hon accepterade trots att hon inte talat bengali på fem år. För att hon skulle komma in i skolbengalin och lärarrollen fick hon närvara under en av Gatis lektioner för att se hur de arbetade. Därefter gick Rebecka igenom Sari Baris mål och syften med läs- och skrivundervisningen, samt kollade på material som kunde användas (Sari Bari, språkskolan, informell intervju, 2014-11-14). Upplägget på lektionen skulle enligt Rebecka följa ordningen nedan:

- Introduktion; i form av en lek som gick ut på att använda sin kreativitet, fantasi och uttrycka tankar och känslor (ca 15-20 min).
- Högläsning; med målet god läsförståelse samt ett gott flyt i läsandet.

Kvinnorna i gruppen hade alla gått i skolan några år under deras uppväxt, där de fått med sig grunderna i språket. Den lekfulla introduktionen uttryckte dock Rebecka var mycket viktig då den fick kvinnorna att tänka, vara kreativa och diskutera med varandra, vilket hon menade var en viktig process i lärandet (Sari Bari, språkskolan, informell intervju, 2014-11-14). Rebecka menade nämligen liksom Freire att kunskap skapas i interaktion mellan människor och inte genom förmedling från en människa till en annan (Freire, 1976, s. 26).

Hannas egen erfarenhet av bengaliska skolors språkundervisning har varit mer i form av högläsning, upprepning samt memorering, jämfört med interaktiva samtal och diskussioner som vi i Sverige är mer vana med under språkinläring. Rebecka som är utbildningsansvarig på Sari Bari, är från Nordamerika vilket också präglar hennes syn på utbildning. Utefter hennes resonemang kring språkundervisningen kan vi uttyda att hon, trots att de traditionella

metoderna såsom repetering och memorering gett resultat i språkundervisningen, föredrar interaktiva diskussioner och samtalsbaserade undervisningsmetoder (Sari Bari, språkskolan, informell intervju, 2014-11-14)

Lektionsupplägget var simpelt och gick lätt att anamma. Den lilla gruppen som läste avancerad bengali bestod förutom Hanna av tre kvinnor; de visade alla stort engagemang och intresse för att lära sig mer. Då kvinnorna var betydligt bättre på bengali än Hanna själv fokuserade hon på syftet att få kvinnorna att improvisera, fantisera och öva på läsförståelse och analys av text. Detta insåg hon efter första introduktionen var lättare sagt än gjort.

Vid en av lektionernas introduktion spelade vi memory. Motiven var tecknade figurer som var kulturellt anpassade och lätta att associera med. Förutom de vanliga reglerna gick ett delmoment ut på att man skulle beskriva de memorykort man vann och hitta på en kort fiktiv berättelse kring de tecknade memorybilderna. Detta var för kvinnorna mycket svårt att greppa, det var endast en kvinna som hade fantasin, eller kände sig fri, att berätta något litet om de vunna memorybilderna. Rebecka hade i introduktionen för Hanna påpekat att undervisningen måste vara lättsam och följsam då dessa kvinnor lider av trauma som påverkar deras mentala som fysiska kapacitet. Men hon påpekade också vikten av lek, att låta dem tänka och uttrycka sina känslor och fantasier (språkskolan, intervju, 14.11.2014). De svårigheter som Sari Bari möter i och med kvinnornas förflutna, vad det gäller trauma, svårigheter med tillit, kvinnornas psykiska och fysiska åkommor, påverkar all aktivitet i Sari Bari. Kopplat till ett av Sari Baris motto "seek to create an environment that restores the whole person to a whole life" (2013a) menar Rebecka att man alltid måste möta kvinnorna där de befinner sig. I undervisningen bör man försöka lyfta, och lätta upp stämningen för att främja deras lärande och välmående.

Utefter Rebeckas introduktion av avancerad bengali, menade hon att svårigheterna snarare låg i att leka, fantisera och berätta fiktiva berättelser, än att läsa och besvara raka faktafrågor (Sari Bari, språkskolan, informell intervju, 2014-11-14). När det kom till läsningen var kvinnorna mycket duktiga; en kvinna läste helt obehindrat, medan de andra två ljudande sig fram i texterna. På samma sätt här gick det relativt bra att läsa texterna, men svårigheten låg istället i att föra dialog kring vad texten betydde och sedan analysera den.

Frågan är huruvida man tolkar in för mycket av kvinnornas trauma och bakgrund som orsak till deras svårigheter att fantisera och diskutera i ett interaktivt klassrum. Man kanske också bör väga in att kvinnorna erfarit och präglats av skolkultur och traditionella undervisningsmetoder som lagt fokus på just upprepning och memorering och som inte har gett särskilt mycket utrymme för diskussion och fritt tänkande.

Fält 3: Andra våningen

Fältet andra våningen bestod av två angränsande rum med relativt öppna ytor, i det ena rummet satt cirka nio kvinnor på betonggolvet och broderade. I det andra rummet satt fyra kvinnor vid varsin symaskin och sydde ihop tygstyckena till väskor av olika slag som de i sin tur skickade vidare ut i trapphuset där två kvinnor satt och kvalitetskontrollerade dem. Miljön var spartansk med vitkalkade väggar och kala betonggolv, men tygerna och kvinnorna gav färg på tillvaron. På andra våningen arbetade kvinnorna på egen hand, utan uppsyn av någon från ledningen. Istället fick de hjälp av en manager, en arbetsledare som utvalts bland kvinnorna. Holstein och Gubrium menar i samband med intervjuer och observationer, att människor och miljöer har stor påverkan på hur informanter betar sig, samt vad de vågar uttrycka (1995, s. 33-34). Att kvinnorna inte var under direkt uppsyn av ledningen kan ha varit en bidragande faktor till den mycket avslappnade attityden och känslan i arbetsrummet. Denna lättsamma miljö var vi tacksamma för då den också bidrog till en dynamisk och autentisk intervju.

Under vår tid på Sari Bari fick vi utföra olika arbetsuppgifter, som att fläta och sprätta upp felaktiga sömmar. På fältet "andra våningen" var det främst de praktiska arbetsmomenten, men också samtalen om dagens lunch som bidrog till en mycket god kontakt med kvinnorna där. Även om organisationen hade regler om att man inte skulle fråga kvinnorna om deras bakgrund var vår erfarenhet att kvinnorna var mycket pratglada och själva gärna berättade om allt från familj, sjukdom, hus och hemförhållanden. Under den sista veckan bestämde vi oss för att mer konkret följa Agars metod "rich point", genom att fokusera på utbildning som specifikt tema och inriktning för våra samtal med kvinnorna på andra våningen (Niemi, 2013, s. 185). I praktiken innebar detta att vi diskuterade igenom vilka teman vi hade funnit på våra fält och bestämde oss för att vi ville veta mer om vad kvinnorna tänkte om utbildning. Väl på plats på andra våning försökte vi ständigt komma in på temat utbildning utan att göra det osmidigt eller onaturligt.

En av kvinnorna som jobbade på andra våningen var en mycket lugn och godhjärtad kvinna som utstrålade en inre styrka, i vår uppsats har vi valt att kalla henne Joy. Denna inre styrkan utmärkte sig när det blev bråk eller när någon blev sjuk, då var det Joy som talade gott och tog hand om andra, uppmuntrade och ingav hopp på andra våningen. Denna kvinna har varit med Sari Bari i cirka 2 år, inkluderat sex månaders utbildning. Hon satt vid en av tre symaskiner och sydde ihop olika tygdelar till en lapptäcksväska. Vid ett mycket informellt samtal om utbildning uttryckte Joy följande:

[Intervjuare]: Gick du i skolan när du var liten?
[Joy]: Nej, det fanns inte på kartan för min familj att jag skulle gå i skolan.
[Intervjuare]: Kan inte du läsa?
[Joy]: Nej... Jag kan läsa mitt namn och kanske några enkla meningar.
[Shilpi]: Äsch lyssna inte på henne, hon har visst läsa!
[Intervjuare]: Men om du inte gick i skolan, hur lärde du dig att läsa?
[Joy]: När jag började Sari Bari lärde jag mig grunderna, men jag har lärt mig mycket av mina barn som går i skolan tack vare det stöd jag fått via Sari Bari.
[Intervjuare]: Så dina barn går i skolan?
[Joy]: Ja, men nu går de på en internatskola långt härifrån, så de kan inte längre lära mig läsa eller skriva, förresten har de blivit så duktiga att jag inte längre hänger med.
[Intervjuare]: Skulle du vilja lära dig mer?
[Joy]: Ja, jag vill verkligen lära mig läsa, det hade varit jätteskönt, för då kan jag läsa på skyltar och de räkningar jag får hem för hyran och mobilen.
[Intervjuare]: Kan du skriva?
[Joy]: Jag kan skriva mitt namn och det skriver man ju rätt ofta så det är skönt. Men jag vill verkligen lära mig mer, hade varit skönt att kunna läsa och skriva - det ger frihet på många sätt.
(Sari Bari, andra våningen, informell intervju, 2014-11-26).

I detta samtal kan vi se att Joy uttrycker en tydlig längtan efter att lära sig läsa och skriva mer än det hon redan kan. Joy identifierade sig inte med att vara läs- och skrivkunnig, trots att hon uppenbarligen kunde läsa en del. Hennes vän Shilpi behövde till och med avbryta samtalet för att påpeka faktumet att hon faktiskt kunde läsa en hel del. Att Joy tvivlade på sin förmåga att läsa kan ha flera orsaker; såsom blygsamhet, osäkerhet eller kanske dåligt självförtroende. Joy tillsammans med många andra kvinnor vi samtalade med uttryckte en stark längtan att lära sig mer, samtidigt som de hyste stor tacksamhet till den grund som Sari Bari gett vid introduktionsutbildningen. För Joy var det endast ett och ett halvt år sedan hon gick utbildningen, men för exempelvis Shilpi var det mer än fem år sedan hon gick utbildningen vilket för hennes del innebar att hon glömt det mesta.

En stark längtan efter att lära sig mer är mycket positiv för utveckling och empowerment. Freire menar dock att tveksamheten och misstron kan innebära problem för lärandet och förmågan att vilja förändra sin omgivning. Frires pedagogik för de förtryckta eftersträvar empowerment hos människan, i syfte att öka tilltron till sin förmåga att förändra sin tillvaro och omgivning (Hedegaard, 2005, s. 4).

Då arbetstiderna är från tio till sju på kvällen går fritid åt till att städa, handla, laga mat och sova, vilket inte lämnar mycket tid till självstudier. Rebecka som är utbildningsansvarig på Sari Bari uttryckte när vi frågade kring varför kvinnorna inte fortsätter med läs- och

skrivkurserna på avancerad nivå. I den formella intervjun med Rebecka uttryckte hon att fortsatt utbildning i läs- och skrivförståelse var eftersträvansvärt då det skulle innebära större frihet och styrka deras självkänsla om kvinnorna kunde läsa och skriva. Hon hoppades i framtiden kunna ha frivilliga läs- och skrivlektioner i bengali innan arbetsdagen startar, då provisionslönen gör det svårt att ha lektionerna under arbetstid eftersom ingen skulle vilja skära ner på sin lön för att få utbildning. Rebecka uttryckte dock att de för tillfället inte hade medel eller resurser nog att erbjuda fördjupad bengali för kvinnorna som redan genomgått utbildningen, men att det var något som hon i framtiden ville införa.

På liknande sätt som Rebecka understryker vikten av att kunna läsa, uttryckte också Joy att läs- och skrivförmågan "... ger frihet på många sätt" (Sari Bari, andra våningen, informell intervju, 2014-11-26). Kunskapen att kunna läsa möjliggör enligt Freire ett kritiskt medvetande till rådande samhällsstruktur och till ens egen omgivning. Han menar också att arbete som har avseendet att "empower" människor skall leda till att människor förvandlas från passiva objekt till medvetna, fria subjekt (Hedegaard, 2005, s. 4).

Vid ett arbetsmoment på andra våningen skulle överflödiga trådar klippas bort från Sari Baris egen signatur-tygpåse. På denna vita tygpåse var alla anställdas namn tryckta i rött på engelska under ett horisontella linje som binder samman bokstäver i skriftspråk som ex. bengali och hindi. Medan vi satt där och var djupt fokuserade på vår uppgift bröts tystnaden av att Hanna vände sig till sin nyfunna bengaliska vän för att fråga:

[Hanna]: Vad heter du, nu igen?

[Aroti]: Aroti, hurså?

[Hanna]: Jo, men jag tänkte kolla om jag kunde hitta ditt namn på tygpåsen... (Sari Bari, andra våningen, informell intervju, 2014-11-21).

När Aroti hörde det lös hela hennes ansikte upp och Hanna fick lova att visa henne så fort hon hittade namnet på påsen. Samtalet fortsatte och Hanna frågade om hon kunde läsa, vilket hon sa att hon kunde till en viss grad. Hon hade dock glömt hur hennes namn såg ut på engelska och hon blev väldigt glad och nyfiken nu när hon skulle få se sitt namn på ett annat språk. När namnet hittades blev Aroti så glad att Hanna fick en kram, vilket följdes av att Aroti gick runt på andra våningen och visade upp sitt namn för alla sina arbetskamrater.

Sari Baris motto: "We believe in the empowerment of women and their families through education..." (2013a) kan tyckas vara ett väldigt stort anspråk. Vid närmare intervju med Rebecka kring utbildningens mål formulerar hon att språkundervisningen främst berör grunderna i läs- och skrivkunnsighet och att sex månader inte är tillräckligt för att lära sig läsa

och skriva. Hon önskar att de hade mer tid till denna sortens undervisning då hon ser att det betyder otroligt mycket för kvinnornas självförtroende och självständighet att kunna läsa (Sari Bari, språkskolan, informell intervju, 2014-11-14). Förmågan att kunna läsa är någonting som vi i Sverige tar för givet. Redan i grundskolans tidigare åldrar skall man “genom undervisningen i ämnet svenska [...] ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift” (Skolverket, 2014). Följande står också i kursplanen för svenska på grundskolenivå:

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts (Skolverket, 2014).

Språkkunskaper såsom att kunna läsa och skriva är enligt det svenska skolverket viktigt för utvecklingen av människors identitet, samhällsdelaktighet och för människans eget välbefinnande. Tengland menar i sin forskning att det som bidrar till empowerment bör begränsas till “positiv[a] förändring[ar] av faktorer som är viktiga för alla människor” (2008, s. 82), vilket språkkunskaper som att läsa och skriva är enligt det svenska skolverket.

Den grundläggande utbildningen som Sari Bari erbjuder leder för det mesta inte till att kvinnorna efter sex månader kan läsa och skriva. Däremot finns ett viktigt mål med utbildningen, vilket är att kvinnorna skulle kunna skriva sitt namn, och förhoppningsvis kunna läsa lättare texter. Rebecka uttryckte i introduktionssamtalet med Hanna, att förmågan att kunna skriva sitt namn ger en obeskrivlig känsla av stolthet, och att namnets betydelse har en stor koppling till vårt värde och identitet (Sari Bari, språkskolan, informell intervju, 2014-11-14). Att kunna läsa igenom fakturor, hyresavtal och kvitton har en stor betydelse för att man ska kunna fungera självständigt i samhället utan att bli utnyttjad. Att kunna signera och skriva under avtal eller liknande dokument är också viktigt för att kunna leva självständigt och kunna styra över sitt liv.

Vad betyder då ett namn? Arotis hela ansikte lös upp vid blotta tanken kring att få se sitt namn på tygpåsen. Stoltheten som Aroti visade på när hon gick runt på andra våningen för att visa sina arbetskamrater sitt namn gav en märklig eftersmak. En grundläggande värdering för organisationen är följande: “Sari Bari will work to restore the stolen dignity of women who have been prostituted” (Sari Bari, 2013a). Att kunna skriva sitt namn menar Rebecka, i vårt samtal kring utbildning, ger en grundläggande värdighet i en människas liv. Värdens är också

ett av de sex områden som Tengland beskriver som viktiga för en människa att ha kontroll över då man talar om empowerment och självständighet (2008, s. 82). Genom att kunna skriva sitt namn förbättrar man sin förmåga till att styra sitt eget liv, vilket är en del av Tenglands definition av empowerment (ibid).

Sammanfattning av resultat

Organisationen Sari Bari vill hjälpa kvinnor ur prostitution. På hemsidan uttalas visioner om hur kvinnorna som ansluter sig till organisationen ska få tillbaka sin "stulna värdighet" och utveckla empowerment genom utbildning och anställning. I riktning med Freires frigörande pedagogik vill Sari Bari genom olika mål och medel få kvinnorna att utvecklas till fria människor med möjlighet att påverka sin situation. En av grundbultarna i Sari Baris utbildning är att kvinnorna ska lära sig att läsa, något som både Sari Baris ledning och Freire menar är en grundförutsättning för att kunna känna empowerment. Kvinnorna uttrycker och bekräftar att läskunskapen ger frihet på flera sätt. Utbildningen som Sari Bari har att erbjuda är begränsad till sex månader och består av sömnad, språk, matematik, psykisk hälsa, budgetering, näringslära och fritid. Både ledningen och kvinnorna önskar att Sari Bari ska kunna erbjuda mer utbildning för kvinnorna i framtiden. Det finns en önskan hos Sari Baris utbildningsansvarige att kvinnorna under utbildningen ska använda sin fantasi och lära sig i interaktion med varandra. Hon menar dock att lärandetillfällena alltför ofta blir till genom användandet av undervisningsmetoderna memorering och upprepning eftersom dessa metoder känns mest effektiva. Det finns flera faktorer som försvårar utbildningen, till exempel påverkar kvinnornas trauman och kvinnornas bristande förtroende för ledningen. Under utbildningsdelen psykisk hälsa bearbetas kvinnornas trauman genom gruppterapi. Förtroendefrågan är något Sari Baris ledning jobbat med från start och är något de fortfarande kämpar med.

Diskussion

Frågeställning 1: Hur talar ledningen och kvinnorna om den utbildning som erbjuds genom Sari Bari, i relation till frigörande pedagogik och empowerment?

Sari Baris ledning nämner ofta begreppet empowerment, både vid våra intervjuer och på deras hemsida. Vi som forskargrupp upplever att målet med Sari Baris verksamhet kan sammanfattas i att de före detta prostituerade kvinnorna ska utveckla empowerment och därmed nå frigörelse från sitt tidigare liv i prostitution. Skulle kvinnorna klara av att nå empowerment utan Sari Baris stöttande välvilja? Att ha empowerment jämföras i flertalet fall med att ha möjligheten att välja och påverka sin situation. För att kunna göra val och förändra sin situation behöver man också lyckas se alternativ till situationen man befinner sig i och tro på att de alternativen är goda och genomförbara. Sari Bari har makt nog att ge kvinnorna ett alternativ, en väg ut. Enligt Rebecka kommer flertalet kvinnor från struliga förhållanden med ohälsosamma relationer. En del av kvinnorna som kommer till Sari Bari har också stora ekonomiska skulder. Organisationen erbjuder att tillfälligt betala kvinnornas lån för att sedan kräva tillbaka dem men utan ränta och med en månadsavgift som passar den enskilda kvinnans situation. På Sari Baris hemsida poängteras det att det ekonomiska stödet inte får ses som ett försök till att köpa kvinnorna ur sexhandeln men det står också att en del kvinnor har lån med mycket hög ränta, omöjliga för dem själva att betala av, och därför är det en nödvändig insats att hjälpa till med att betala av skulderna om kvinnorna ska bli fria från livet i prostitution. Kvinnorna behöver pengar för att kunna försörja sin familj, för att kunna leva och för vissa finns bara alternativet att stå i "the line" och sälja sin kropp för att lyckas med det.

Sari Bari möjliggör empowerment i bemärkelsen att ge kvinnorna ett alternativ. Något man kan fundera över är om empowerment är något man kan ge bort? Kan Sari Bari genom att ge kvinnorna ett paket av utbildning och arbete också ge kvinnorna frihet och empowerment? Det är också viktigt att fundera på vad empowerment verkligen är. Både Alsop et al. (2006) och Bursell (2012) diskuterar hur brett och mångtydigt empowerment har blivit, och därför kände vi att Tenglands (2008) definition hjälpte oss till en rimlig avgränsning. Freire påpekar med sin pedagogik för förtryckta att skapandet av empowerment är en aktiv process som måste initieras hos personen själv. Det går enligt honom inte att uppnå frigörelse om personen i fråga passivt accepterar samhällsstrukturen som råder (Freire, 1976, s. 27-29). När kvinnorna lämnar prostitutionen och arbetet på gatan gör de ett aktivt avståndstagande från den rådande samhällsstrukturen. Vad som sedan sker är att de kommer in i ett nytt sammanhang med nya strukturer, normer och värderingar. De får möjlighet till en utbildning och ett arbete. Innebär steget in i verksamheten ett infriande av frigörelse och

empowerment? Rebecka belyser en viktig aspekt då hon uttrycker att Sari Bari ger kvinnorna en chans, ett alternativ, men det verkar på Rebecka som att det är kvinnorna som faktiskt greppar tag om situationen och utvecklar empowerment. När vi frågar Rebecka vad hon är mest stolt över när hon tänker på Sari Baris verksamhet svarar hon: "I'm proud of women taking ownership and leadership. The women are empowered and feel a lot of pride and they get their own value". Enligt Rebecka är inte empowerment något som kvinnorna får utan något de själva utvecklar (Sari Bari, personalrummet, formell intervju 2014-11-14).

Sari Baris mål är att kvinnorna själva ska utveckla empowerment med hjälp av den utbildning och chans till anställning som Sari Bari erbjuder. På hemsidan skriver de: "We believe in the empowerment of women and their families through education and positive fair-wage employment experience" (2013a). I utbildningspaketet som pågår under sex månader ingår undervisning i sömnad, språk, matematik, mental hälsa, budgetering, näringslära och fritid. Tengland säger: "Empowerment as the Ability to Control One's Life" (2008, s. 82). Han menar att empowerment kan jämföras med att ha någon form av kontroll hälsa, boende, arbete, relationer, fritid och värden över sitt liv och en chans att styra det. För de flesta människor är viktigast att man har någon form av kontroll över någonting (Tengland, 2008, s. 82). Ger Sari Bari kvinnorna chansen att utveckla empowerment enligt Tenglands definition? Ja. Områdena Tengland talar om som viktiga går ganska enkelt att applicera på de "tjänster" Sari Bari erbjuder. Tengland talar om hälsa, Sari Bari erbjuder utbildning i näringslära och gruppterapi för att behandla och förebygga psykisk hälsa. Tengland talar om boende, Sari Bari erbjuder kvinnorna ekonomisk stöttning och hjälp med budgetering vilket möjliggör byte av bostad. Dessutom vill Sari Bari vara ett hem för dessa utsatta kvinnor. Tengland talar om arbete, Sari Bari ger kvinnorna utbildning i språk, matematik och sömnad och ger kvinnorna chans att bli anställda inom organisationen efter avslutad utbildning. Tengland talar om relationer och värden, kvinnorna som kommer till Sari Bari kommer från ohälsosamma relationer, har sålt sin kropp till ett otal män och får hos Sari Bari ta del av nya sundare värderingar och normer. Dessutom får de en ny "familj" och nya relationer när de tar klivet in i Sari Baris verksamhet. Tengland talar om fritid, Sari Baris undervisning i språk och matematik möjliggör utvecklandet av förmågan att räkna och att kunna läsa och skriva. Det kan upplevas som att livskvaliteten höjs om man på fritiden och i vardagen kan läsa, skriva och räkna och har förmåga att till exempel förstå och kunna signera ett kontrakt och veta att man får tillbaka rätt växel när man betalar i mataffären.

För att enligt Freires frigörande pedagogik bli en fri, äkta människa, behöver man vara aktiv och tro på sin förmåga att förändra. Han uttrycker att han vill att vi ska tänka kritiskt och

inte bara acceptera vad som sker i samhället utan vidare, vilket underlättas av god läsförståelse. Genom att starta organisationen Sari Bari har grundarna tagit ställning till det rådande samhällsklimatet och utformat en väg som kan få kvinnorna att känna empowerment. En risk med Sari Baris stöttande "tjänster" är att kvinnorna kan hamna i tacksamhetsskuld och att man istället för att göra kvinnorna fria, gör dem beroende av något annat, av Sari Bari. Som Bursell skriver: "Istället för bemyndigande blir resultatet snarare en form av omyndigförklarande genom att de[m] som äger makten ger makt till de maktlösa och härav blir de maktlösa offer för makttilldelarnas välvilja. Således hamnar de i en tacksamhetsskuld istället för att få egenmakt" (2012, s. 5).

Frihetsfödelsedagen som Sari Bari praktiserade kan ses som ett avstamp och ett försök från Sari Baris sida att bemyndiga kvinnorna. Men kände kvinnorna sig som offer? I våra ögon var kvinnorna stolta över det faktum att de vågat avskärma sig från sitt tidigare liv, över att få studera, ha ett arbete och känna sig kunnigare. Såg de att vi volontärer inte förstod en uppgift ville kvinnorna gärna visa och hjälpa oss att göra rätt, fanns det språkförbistringar använde de kroppsspråk. Vi som forskargrupp upplevde inte att kvinnorna kände ett negativt beroende av Sari Bari, det verkade snarare som om kvinnorna kände trygghet i att få vara en del av Sari Bari-gemenskapen. Trots att Sari Bari uppenbart hade makt över organisationens utformande och traditioner upplevde vi inte att kvinnorna kände att de hamnade i ett beroende och i tacksamhetsskuld i negativ bemärkelse. Man kan ändå diskutera olika faktorer som ledde till maktrelationer på fältet. Förutom den faktorn att organisationen Sari Bari tagit första initiativet och bjudit in kvinnorna till att ta sig an de "tjänster", värderingar och normer Sari Bari erbjuder la vi märke till att språket skapade maktstrukturer. Ledningen bestod av kvinnor och män, varav knappa hälften härstammade från Indien och dryga hälften från USA. Ledningen talade i princip alltid engelska med varandra och bengali med kvinnorna. De kvinnor som fortbildat sig till managers talade även de lite engelska men framför allt bengali. Kvinnorna talade enbart bengali med varandra. Några av kvinnorna hade studerat engelska men tog inte initiativet till att prata engelska med oss eller ledningen. Vi förmodar att någon form av gruppering blir det alltid på arbetsplatser, dock kan denna gruppering förstärkas om det dessutom talas olika språk mellan ledning och arbetare.

Många av kvinnorna som vi mötte på Sari Bari var analfabeter när de först kom i kontakt med organisationen. Idag kan alla kvinnor skriva sitt namn, en del av dem läsa och några skriva. Ord som varit utmärkande i alla de samtal vi haft med kvinnorna på Sari Bari kring utbildning har varit ord som längtan och engagemang. Kvinnorna har uttryckt stor tacksamhet till den utbildning de fått via Sari Bari, men samtliga anser också att den läs- och skrivkunskap de har

inte är tillräcklig och vill lära sig mer. Kvinnorna som inte än kan läsa, längtar efter att kunna hjälpa sina barn med läxorna, istället för att barnen skall hjälpa dem att läsa på el-räkningen eller hyresavtalen etcetera.

En enkel lösning hade för Sari Bari varit att lägga frivilliga lektioner i bengali under arbetstid. Problemet med detta är att majoriteten av kvinnorna har provisionslön och förmodligen behöver prioritera att försörja sina familjer före skolan. Detta kanske hade gynnat kvinnorna och Sari Bari i längden, men för stunden är detta inte en hållbar lösning för någon part. Sari Baris utbildningsansvarig, Rebecka har en dröm av att kunna ha läs- och skrivlektioner i bengali före arbetsdagen drar igång för kvinnorna (Sari Bari, språkskolan, informell intervju, 2014-11-14). När resurserna kommer och tiden finns skall detta ordnas, tills dess får man ge stöttning i det lilla, kanske hjälpa kvinnorna med läsning av kontrakt och avtal tills de har lärt sig själva.

Sari Baris sex månaders utbildning kan tyckas inte ge så mycket för de kvinnor som är analfabeter då den är så kort. De tycks endast lära sig bokstäverna och deras ljud, lite ord och att skriva sina namn. Då utbildningen inte verkar leda till större framgångar när det gäller kvinnors läs- och skrivkunighet, skulle det för Sari Bari vara värdefullt och viktigt att undersöka sitt nybörjarmaterial och bearbeta det så att det blir ännu mer anpassat till sina elever. För Sari Bari som har duktiga pedagoger och socionomer, med god erfarenhet av att arbeta med kvinnor i området, behöver en bearbetning av deras pedagogiska material inte vara särskilt tidskrävande.

Man kan också välja att se den korta utbildningen som en början till ett livslångt lärande. Utefter kvinnornas tal kring utbildningen har den väckt en stark längtan till att lära sig mer, en vilja att förändra sin situation. Freire menar utifrån den frigörande pedagogiken att det är just den starka längtan efter att lära sig mer som bidrar till utveckling och empowerment (Hedegaard, 2005, s. 4).

Den kritik som lyfts kring empowerment handlar mycket om maktbalanser mellan de som äger makten och de maktlösa (Bursell, 2012, s. 5). I Sari Baris fall handlar det om att ledningen som besitter makten vill bidra till att kvinnorna själva utvecklar empowerment i sina liv. Kvinnorna är i detta fall de maktlösa, som har blivit erbjudna en väg ur en i de flesta fall usel situation genom att gå in i organisationen och ta emot deras hjälp. Bursell menar att det hela kan bli ett gott ont, då organisationen i viss mån omyndigförklarar kvinnorna och sätter dem i tacksamhetsskuld istället för att erbjuda egenmakt och empowerment (2012, s. 5). Utifrån denna kritiska granskning av termen empowerment kan man diskutera fram och tillbaka huruvida det är rätt eller fel att hjälpa människor som inte har samma ekonomiska

eller sociala förutsättningar som en själv. Denna tacksamhetsskuld skulle kunna visa sig genom att kvinnor inte vågade lämna Sari Bari eller på annat sätt gå vidare med sitt liv, men faktum är att flera stycken har gått vidare till andra jobb på andra organisationer. Några av kvinnorna som vi mötte på Sari Bari uttryckte att de alltid kommer vara tacksamma gentemot organisationen som hjälpt dem ur prostitution och livet på gatan. Frågan är vilken börda som är tyngst att bära? Tacksamhetsskulden av att ta emot hjälp av människor som kan erbjuda den, eller ett liv i misär och prostitution?

Även om Indiens regering arbetar "aktivt" för att förhindra trafficking uppfyller de inte den internationella standarden för detta (U.S. Department of state, 2012, s. 204), vilket gör att det kanske krävs att organisationer utifrån kommer för att bistå. Vad är värst ur ett maktperspektiv? Att se de stora problemen med prostitution och trafficking i Indien och vänta på att någon "inifrån" gör något åt saken? Är det inte värre att ur makthavarens perspektiv vänta ut problemet än att aktivt göra något åt saken? Vilket i detta fall är att på något sätt hjälpa de miljontals kvinnor och flickor som är i tvångsarbete och prostitution i Indien (U.S. Department of state, 2012, s. 203).

Joy och Aroti som arbetade på andra våningen med att sy ihop olika tygstycken till väskor var mycket tacksamma för Sari Baris involvering i deras liv, då det också lett till att deras barn fått bättre förutsättningar till ett rikare liv än de själva fick som barn.

Frågeställning 2: Vilka möjligheter och svårigheter lyfts fram i arbetet med den utbildning som erbjuds och hur bemöter man de svårigheter som uppstår?

Sari Bari vill inte vara ett företag bland alla andra, de vill sätta den sociala aspekten och kvinnornas frihet i första rummet. Genom sitt erbjudande av utbildning och arbete ges kvinnorna en chans att ändra riktningen på sina liv. Med utbildningen förstärks bland annat kvinnornas matematiska och språkliga förmåga vilket kan innebära stora förändringar och förhöjd livskvalité i vardagen. Dessa förändringar kan leda till att kvinnorna får större självförtroende och i viss mån större egenmakt. Med utbildningen kan en väg skapas för kvinnorna med möjligheter att påverka riktningen för sina liv vilket också kan likställas med empowerment. På vägen stöter organisationen och kvinnorna naturligtvis på både möjligheter och svårigheter. Kvinnorna som söker sig till Sari Bari är ofta unga till åldern och kommer från tuffa omständigheter, vissa lever i prostitution och andra i riskzonen. De traumatiserade kvinnorna bär ärr som påverkar deras vardag på olika sätt. Ohälsosamma relationer från deras

tidigare liv har satt sina spår, de vågar inte lita på vem som helst och för personalen på Sari Bari tar det lång tid att bygga upp ett förtroende dem emellan. Kvinnornas trauman gör även inläringen svårare då de påverkar kvinnornas mentala och fysiska kapacitet, dock påverkar även kvinnornas tidigare erfarenheter av undervisning inläringen. Sari Bari möter svårigheterna genom att bland annat inkludera gruppterapi under utbildningsmånaderna för att behandla och förebygga psykisk ohälsa. Vid utbildningen försöker lärarna från ledningen till viss del utmana traditionella utbildningsmetoder såsom upprepning och memorering genom att göra övningar som gör kvinnorna friare i ordet och mer delaktiga i den interaktiva processen. Kvinnorna hade dock svårt för att diskutera fritt och uttrycka sina känslor i sammanhanget och lärarna tog ibland därför den enklare vägen och använde istället upprepning och memorering som metod. Rebecka menade att hon inte är övertygad om att upprepning och memorering är de bästa undervisningsmetoderna men att det ändå är de som verkar fungera just nu. Vi som forskargrupp har funderat på om det är omöjligt att komma bort från just upprepning och memorering när utbildningen ligger på en sådan grundläggande nivå och om det av den anledningen inte kommer kunna bli en förändring i Rebeckas tycke. Rebecka uppmuntrade Hanna, som undervisade i avancerad bengali, att använda lekar och övningar som gav kvinnorna större utrymme att uttrycka känslor och fantasier under lektionerna. Dock upplevde Hanna att få av kvinnorna klarade av att greppa situationen och berätta fritt kring sina reflektioner. Även om kvinnorna inte lyckades med just den typen av uppgifter verkade de ändå ha en god bild av utbildning och flera uttryckte en längtan efter att få lära sig mer.

Sari Bari arbetar mycket med att försöka uppmuntra kvinnorna till att lämna sina tidigare liv på gatan genom att visa på ett alternativ som enligt Sari Bari är värdigare. Genom frihetsfödelsedagarna som firas varje år visar Sari Bari att det nya livet är något att vara stolt över, något som är värt att fira. Med ett kritiskt öga till maktrelationer kan man diskutera om frihetsfödelsedagen blir påtvingad frihet uppifrån. Det är kvinnornas beslut att infinna sig hos Sari Bari och ta emot den hjälp de erbjuder men det är organisationen som bestämmer i vilket skede kvinnorna blir fria. Från och med frihetsfödelsedagen gratuleras du som en fri kvinna, inte tidigare eller senare. Bursell diskuterar begreppet empowerment och menar att det finns en fara i att försöka bemyndiga andra människor, nämligen att de med mindre makt hamnar i tacksamhetsskuld till makttilldelarna istället för att få egenmakt, empowerment (2012, s. 5). För att ge några exempel ordnas frihetsfödelsedagsfester för att visa på att de alla gläds åt att en kvinna tagit ett steg i frigörelsens riktning, det sätts upp bilder på kvinnorna på väggarna för att visa på att de alla är en del av en ny gemenskap och kvinnornas förnamn används på

produkterna för att visa på att organisationen är stolt över kvinnornas arbete. Sari Bari vill att kvinnorna ska återfå sin värdighet. På hemsidan och på plats på Sari Bari får vi ta del av vilka värderingar och normer organisationen vill upprätthålla: alla är lika mycket värda. Värderingar förmedlas till exempel under morgonsamlingarna när någon från ledningen läser ur bibeln och för resonemang kring Jesu etik och hur man kan anamma den i vardagen. Många spontana samtal förs mellan ledning och kvinnor i försök att upprätthålla en familjär och förtroendeingivande atmosfär. Kvinnorna som har anslutit till Sari Bari blev erbjudna ett alternativ till sin tidigare situation och tog chansen.

Sari Bari är en organisation byggd på kristna grunder, det märks inte överallt, men ibland skimtar man det. På hemsidan skriver de att "slavery is an affront to God", de tror inte på att legalisera sexhandel, de har en kort andakt på morgonen. De vill inte vara ett företag bland andra, fast i kapitalismens ekorrhjul. För Sari Bari är människan alltid älskad, vilken bakgrund man än kommer ifrån. De vill skänka frihet och värdighet på nytt, även om man inte är kristen. De vill inte att någon ska behöva stå i "the line" i Kolkata, att inga fler män ska peka på den de vill ha. De vill inte förlora fler kvinnor i HIV eller syfilis. Inga fler barn som går till grannen för att mamma ska jobba. De vill erbjuda en väg ut, ett alternativ till det slaveri som många befinner sig i. En stor del av detta är att få ett vanligt jobb, stoltheten att kunna skriva sitt namn, att skicka sina barn till skolan.

Efter att ha genomfört denna undersökning ser vi att Sari Bari använder empowerment på ett sätt som överensstämmer med mycket av det vi läst kring begreppet. De gör sitt yttersta för att inte sätta kvinnorna i tacksamhetsskuld, de låter kvinnorna fatta beslut själva, så långt det går har de bytt ut amerikaner i ledningen mot inhemska förmågor. Med de små medel de har så prioriterar de att kvinnorna inte bara ska få ett jobb utan även klara sig i vardagen. De hjälper kvinnorna att ta kontroll över sin ekonomi och hälsa.

Didaktisk reflektion

För att inte endast bidra till en diskussion som förblir teoretisk, vill vi föra ett kort resonemang kring varför denna uppsats är relevant för oss som lärare i den svenska skolan.

Sari Bari tryckte på utbildningens relevans för att kvinnorna själva skulle kunna uppnå empowerment. Kvinnorna som genomgått utbildningen och som nu arbetar för Sari Bari längtar efter att lära sig mer, de vill så gärna kunna läsa och skriva. Utbildningsansvarige Rebecka arbetar hårt för att samla in medel och material till undervisning som i framtiden skulle kunna erbjudas innan arbetsdagen startar. Kvinnorna har uttryckt sin starka önskan om att lära sig mer, vilket också Sari Bari lyssnat in och arbetar för att i framtiden kunna erbjuda. Kvinnorna sträcker sig efter sin egenmakt och kämpar för att bli självständiga och därmed delaktiga i att förändra och förbättra sitt samhälle.

Sari Bari vill med sitt erbjudande av utbildning och anställning att kvinnorna ska känna empowerment - egenmakt över sina liv. För flera av kvinnorna fanns inget annat alternativ än att arbeta som prostituerad för att klara livhanken på ett ekonomiskt plan tills Sari Bari dök upp och visade på ett annat alternativ. Vissa säger att människor i västvärlden mår dåligt just för att vi har för många alternativ att välja mellan vilket gör valen väldigt komplicerade. Att ha chansen att välja jämföras ofta med rikedom och ser vi till Tengländs definition så besitter människor redan empowerment i västvärlden. Vi har oftast möjlighet att påverka de sex områden som Tengland förhöjer: hälsa, boende, arbete, relationer, fritid och värden. Empowerment behöver dock inte jämföras med självförtroende och förmåga att tänka kritiskt. Vi anser att den svenska skolan är på rätt väg när det kommer till att betona hur viktigt kritiskt tänkande faktiskt är. Hur gör vi då för att skapa självförtroende hos eleverna så att de faktiska tror på att den lilla människan kan påverka?

Källförteckning

Tryckta källor

- Alsop, Bertelsen, Holland. (2006). *Empowerment in Practice: From Analysis to Implementation*. Washington: The World Bank.
- Bursell, M. (2013). "If empowerment is everything, maybe it's nothing". Göteborgs Universitet.
- Esaiasson et al.. (2007). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik
- Freire, P. (1976). *Pedagogik för förtryckta*. 8. uppl. Stockholm: Gummesson
- Hammersley, M. & Atkinson, P. (2007). *Ethnography: Principles in Practice*. (3. ed.) Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- Hedegaard, J. (2005). *Empowerment - vad inryms i begreppet : från Freire till folkhälsa*. Lund.
- Holstein, J.A. & Gubrium, J.F. (1995). *The Active Interview*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Johansson, T. (2010). *Etnografi som teori, metod och livsstil*. *Educare*, vol. 1, 7-29.
- Korp H. & Risenfors S. (2013). Etnografi i forskning och ungdomars vardag. I: S. I. Erlandsson & L. Sjöberg (red.), *Barn- och ungdomsforskning: metoder och arbetssätt*. Lund: Studentlitteratur.
- McLaren, P. (2006). *Life in Schools: An Introduction to Critical Pedagogy in the Foundations of Education*. New Jersey: Pearson.
- Niemi, M. (2013). När spontanitet ger upphov till forskningsmaterial - den informella intervjun. I: S. I. Erlandsson & L. Sjöberg (red.), *Barn- och ungdomsforskning: metoder och arbetssätt*. Lund: Studentlitteratur.
- Poonam, Pillai. (1992). "Rereading Stuart Halls' Encoding/Decoding Model", *Communication theory*, augusti 1992, vol 2, nummer 3, 221-233.
- Tengland, P. A. (2008). "Empowerment: A Conceptual Discussion", *Health Care Analysis*, juni 2008, vol 16, nummer 2, 77-96.
- Tydén, T. (2003). "Samspelet vetenskap och praktik – ett utmanande forskningsfält". *Utbildning & Demokrati*, 2003, vol 12, nr 1, 97-120.
- U.S. Agency for International Development (2008). *Reaching and Educating At Risk Children*. Washington, DC: American Institutes for Research.
- Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Walford, G (red.) (2008). *How to do educational ethnography*. London: Tufnell Press.

Willis, P. & Trondman M. (2000). Manifesto for Ethnography. *Ethnography*, 1(1), 5-16.

Elektroniska källor

Nationalencyklopedin. (2014a). Egenmakt.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/egenmakt> (Hämtad 2014-12-08).

Nationalencyklopedin. (2014b). Trafficking.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/trafficking> (Hämtad 2014-12-08).

Oxford English Dictionary. (2014). Empowerment.

<http://www.oed.com./viewdictionaryentry/Entry/406123> (Hämtad 2014-12-08).

Regeringskansliet. (2013). *Indien, MR-rapport*

2013. <http://www.manskligarattigheter.se/sv/manskliga-rattigheter-i-varlden/ud-s-rapporter-om-manskliga-rattigheter/asien-och-oceanien?c=Indien> (Hämtad 2014-12-01).

Sari Bari. (2013a). Our Values. <http://saribari.com/our-values/> (Hämtad 2014-12-05).

Sari Bari. (2013b). Staff benefits. <http://saribari.com/sari-bari-staff-benefits/> (Hämtad 2014-12-05).

Skolverket. (2014). Kursplan - svenska. <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/svenska> (Hämtad 2014-12-16).

The India Census. (2011). Sex Ratio in India. <http://www.census2011.co.in/sexratio.php> (Hämtad 2014-12-02).

UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2014). *Media services*. http://www.unesco.org/new/en/media-services/single-view/news/nobel_prize_call_to_action_on_power_of_education_for_peace/back/9597/#.VKpUd2SG8tF (Hämtad 2014-12-31).

U.S. Department of State Publication. (2012). *Trafficking in persons report*.

<http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2012/> (Hämtad 2014-12-01).

World Education. (2014). International Projects.

http://www.worlded.org/WEIInternet/international/inc/_display_related_proj_descs.cfm (Hämtad 2014-12-31).

Bilaga – Formell intervju

Uppvärmningsfrågor

- Hur länge har du arbetat på Sari Bari?
- Vad är dina arbetsuppgifter?

Tematiska frågor inklusive uppföljningsfrågor

Frigörelse

- Kan du berätta om hur processen kan gå till, om kvinnornas resa från arbete på gatan till arbete hos Sari Bari?
- Är alla kvinnor välkomna att ansöka om utbildning och arbete hos Sari Bari?
- Ger Sari Bari något stöd till kvinnornas familjer?

Utbildning

- Kan du berätta om hur utbildningen är formad som kvinnorna får tillgång till?
- Har det hänt att kvinnor inte klarat utbildningsperioden och därmed inte fått jobb hos Sari Bari?
- Har kvinnorna möjlighet att vidareutbilda sig?

Kontexten

- Hur ser du på den indiska lagen gällande prostitution?
- Samverkar ni med andra hjälporganisationer i området?